

paylaşım

Kartonsan
2017/1

Mantık! Her şeyi ölçer biçer, çarpar, çıkarır böler toplar, teraziye vurur, olmadı baştan başlar, işi bitmez onun. Mantığı arada bir yıllık izne çıkarıp hayata düşlerle katılmalı. Belki o nedenle Nazlı Eray' Yazmak benim hayata açılan tılsımlı anahtarım' diyor.

Düşler olmadan hayat tamtakır kurubakır kıvamında akar gider. Düşten düşe kona kona, hayat yollarında bata çıka ilerlemeyi her insan göze alamaz. Mantık kurallar bütünü, düşler kural tanımaz çeşitlilik. Seç birini takıl peşine, fanzincilerin yaptığı gibi.

Stephen King'in de mantıkla arası pek yok. Mantık dışı bir dünyadan bize seslenir Stephen King. Yazdıkları bizi korkutuyor. Mantıkla her şeyin izahı varken, korkunun da . . . Ama gel gör ki öyle olmuyor.

Yine de çok uzaklaşmayalım mantıktan, ona gereksinmemiz var, özellikle eğitim alanında. Her ne kadar düşler özgürdür desek de, özgürlüğü mümkün kılan aslında mantıktır. Özgürleştirici mantık. Çağdaş dünya düşünce kanallarının sonsuzluğu üzerinde yükseliyor. Bunu uygulamaya koyan ülkelerin çocukları geleceğin başarılı bireyleri, daha doğrusu 'iyi insanları' olacak. Bu başarıda şimdilik Finlandiya bayrağı önde götürüyor.

Elvan Arpacık

Mutfak konusunda da Şahin Ustamız bayrağı göndere çekmiş. Çok uzaklara, Orta Asya'lara dek gitmiş. Oralarda tencere kaynatmış, içine bir tutam macera, bir tutam sıla hasreti, bir tutam dostluk atmış. Veysel'imizi doyurmuş.

Şahin Ustamız Orta Asya taraflarına gitmiş de . . . Ama Usta'dan çok önceleri, Osmanlı'nın askerleri orta Avrupa içlerine doğru gitmiş. Sefere çıkmışlar; öyle topla tüfekle kuşatmaya, gazaya değil, kültür seferine; paletleriyle fırçalarıyla! Onlar asker ressamlar. İşleri savaşla değil sanatla olan askerler!

Bizler de Trinidad'a gittik. Yemyeşil, Arnavut kaldırımlı, kolonyel mimarili, sokakların ezgilerle dolup taşıdığı pitoresk küçük kent. Yaşam biçimi dans olan kentte müzik hiç ara vermiyor.

Döndük dolaştık geldik yine İstanbul'a. Gidecek başka yeri olmayanların kenti için kaç türkü yakılmış, kaç şarkı bestelenmiş?

Birkaçını yazdık; 'Bir şarkıdır İstanbul' diyerek.

Nazlı Eray: 'Yazmak Benim Hayata Açılan Tılsımlı Anahtarım'	2
Tiritten Veysel'e, Mutfaktan Cengiz Aytmatov'a Şahin Usta	8
Fanzin Rafları Nerede?	14
Bailos Trinidad	20
Yeni Bir Eğitim Sistemine Doğru Finlandiya Örneği	26
Korkulu Bilimkurgulu Polisiyeli Maceraların Efendisi Stephen King	32
Asker Ressamlar	38
Bir Şarkıdır İstanbul...	44

Dergi Adı: Paylaşım Kartonsan A.Ş. Yaşam Kültürü Dergisi

İmtiyaz Sahibi: Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş. Adına: Haluk İber

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü & Yayın Yönetmeni: Atiye Tuğtekin

Yönetim Yeri ve Adresi: Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Prof. Bülent Tarcan Cd. Engin Pak İş Merkezi No:5 K:3 Gayrettepe-İstanbul Tel: (0212) 273 20 00 Faks: (0212) 273 21 70 www.kartonsan.com.tr

Gezegen Basım: 100i Yıl Mah. Matbaacılar Sit. 2. Cad. No: 202/A Bağcılar-İstanbul Tlf: 0212 325 71 25

Yayın Türü: Yaygın Süreli

Paylaşım Dergisi Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından ücretsiz yayınlanır. Yazı, resim, illüstrasyon ve konuların her hakkı saklıdır. İzinsiz kullanılamaz.
Baskı Tarihi: Ağustos 2016

Kapak: Mehmet Arpacık, tuval üzerine yağlıboya: güz mevsiminde tarla

Nazlı Eray

'Yazmak Benim Hayata Açılan Tılsımlı Anahtarım'

Yazı: Reyhan Yıldırım

Türk edebiyatında büyüü gerçekçilik' dediğimizde aklımıza ilk gelen öncü isimlerden birisi, Nazlı Eray. Verdiği röportajlardan, anılarından bu türde üretmesinin bilinçli bir tercih olmadığını görüyoruz. Eray, çok gençken yazmaya başlıyor. İlk denemelerinden itibaren çıkan her öyküsü sihirli bir dünyaya, alıştığımız mantık evreninin dışına doğru meylediyor. Yaratıcı düşünmenin en etkili kullanım alan-

larından biri olan büyüü gerçekçilik ona sonsuz özgürlük vadediyor. Bitimsiz merakını teşvik ediyor. Görüp öğrendiklerini tekrar kurmaksa gerçekten eğlendiriyor yazarı.

Ben Nazlı Eray'ı üniversite yıllarımda tanıdım. İlk okuduğum kitabı hangisiydi hatırlamıyorum. Ama Yoldan Geçen Öyküler kitabından aşağıya alıntılacağım şu pasajı hiç unutamadım:

Kahramanımız Ankara'dadır. Fakat tüm gün boyunca

Ankara'da İzmir'i aramıştır. Nihayet yorulur, bir dönerci dükkânına girer. Bir masaya oturur. O sırada bir adam, masasına oturmak için izin ister. Öykünün unutamadığım bölümü şöyle devam eder:

"Hay hay buyruun," dedim. Adam teşekkür edip karşıma oturdu. Garson belirmişti yanı başımızda.

"Ne emredersiniz?" diye soruyordu.

Adam:

"Bir Adana" dedi.

Garson bana baktı. Hiç duraklamadan:

"Bir İzmir," dedim.

Garson gitti. Adam günlük gazeteyi açmış göz atıyordu... Adana kebabı göründü.

Gazetesini katladı. Bana baktı. "Afiyet olsun," dedim. Yemeye başladı.

Lokantanın arka tarafında bir gürültü koptu! İskeleyle yanaşan bir vapurun düdüğü sesi dükkânın içini doldurdu. Hepimiz şaşkınlık içinde çevreye bakınıyorduk.

Derken garson mutfak kapısından belirdi. Elindeki tepside, akıl almaz büyüklükte bir İzmir taşıyordu...

Hemen anladım, fuar zamanıydı. Geceydi, binalar ışıl ışıl yanıyordu. Garson tepsiyi salladıkça Kordonboyu'ndaki deniz dalgalanıyordu... Bir iki kız dalgalardan ısınıp

Yunan konsolosluğunun oraya kaçıştılar. Limandaki gemiler tüm ışıklarını yakmışlardı. Tilkilik tarafından kabadayı naraları geliyordu. Tepsinin hareketinden; fuarın Basmane kapısının karşısındaki büyük kahvede tavla oynayanların pulları havada uçuşmuş, zarları birbirine karışmıştı... Sokak aralarındaki sarhoşlar daha çok yalpalamaya başlamışlardı...."

"Bu sahne unutulur mu? Koca bir şehri kucaklamak fikri çok hoşuma gitmişti. Ayrıca Eray'ın bu denli canlı bir imajınasyon yapmasına hayran olmuşum. Islanan kızlar, tavla oynayan adamlar, nara atan sarhoşlar... Sokakları dolduran tüm o insanlar, kızarıp solan, geceye bağlanan bulutlar, elbette kokular, vapur düdüğüleri, bir anda beliren yıldızlar ve tüm o kent ışıkları... Yazar, nabız gibi atan o yaz gecesinin hafif ve neşeli İzmir'ini hafızama kazımıştı adeta."

Nazlı Eray, Ankara'da doğdu. Babası bankacıydı. Annesi tam yedi dil bilen çok güzel ve özel bir kadındı. Tek çocuk olmasına rağmen hiç yalnızlık çekmedi. Büyükanneleri, ailesi onun mutlu bir çocukluk geçirmesi için ellerinden geleni yaptılar.

Yazar, İngiliz Kız Ortaokulu, İstanbul Arnavutköy Amerikan Kız Koleji ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu.

Henüz ortaokuldayken kızamığa yakalandı. O zamanlar artık İstanbul'da yaşıyorlardı. Şişhane'de oturdukları Saadet Apartmanı'nın karşısında bir yazlık sinema vardı. O sıralarda sinemada Raj Kapoor'un hem yönetmenliğini yaptığı hem de başrolünü üstlendiği bir Hint filmi oynuyordu: Avaramu. Sinemadan çıkanların filmin şarkısını mırıldanarak uzaklaşmalarını seyrediyor, onun da canı çekiyordu. Nekahet dönemindeydi, yavaş yavaş dolaşabiliyordu. Evdekileri ikna etti ve apartmanlarının kapıcısı Mösyö Hristo ile birlikte filmi seyretmeye gittiler. Onlar da diğer insanlar gibi şarkılar söyleyerek döndüler eve: Avaremu, avaremu... Genç Nazlı, bu olaydan kısa bir süre sonra oturup bir öykü yazdı. Öykünün adı, Mösyö Hristo'ydu. 1960'ların ortasında Mösyö Hristo, bir yaz sabahı kapıcı dairesinden çıkıyor ve güvercin olarak on iki saat boyunca Pera'nın üstünde uçuyordu. Uçuşu boyunca da pek çok iç hesaplaşma yapıyordu. Birbirinden güzel apartmanları seyrediyor, oralarda çalışmanın nasıl olabileceğini hayal ediyordu. Nihayet Galata Kulesi'nin ışıkları yandığında Hristo, yere inip gövdesine girdiği güvercini bir köşeye bırakıyor, merak

ve kaygıyla onu beklemiş olan Madam Marina'ya 'yorgunum, yatıyorum' diyerek uyumaya gidiyordu. Eray, henüz 16 yaşındaydı. Zaman, uçan kahramanlar zamanı değildi. Öyküyü bir zarfa koyup High School'daki henüz kabul edilmediği edebiyat kulübünün kapısı altından içeri attı. Kısa bir süre sonra mucize bir telefon alacaktı.

İdare onu acele okula çağırıyordu. Ablalar, abiler, öğretmenler... Herkes Nazlı'yı kutluyor, maroken bir koltukta oturan genç kıza merakla sorular soruyorlardı: Nasıl yazdı? Ne zamandır yazıyordu? Hristo'yu güvercin yapmayı nasıl akıl etmişti? Hristo gerçekten var mıydı?

İşte o akşamüzeri Eray, yazar olma duygusunu hücrelerinde bile hissetti. Mösyö Hristo öyküsü, sonraki yıllarda çok sayıda dile çevrildi, öyküye bir sürü dünya antolojisinde yer verildi.

Eray, arkeolojiye, tarihe düşkün bir çocuktur. Çok okuyordu. Yazın serüvenindeki bu hızlı başlangıcın ardından kendini ünlü Fransız şair Rimbaud'a benzetmeye koyuldu. O da en parlak ürünlerini çok genç yaşta vermiş, Fransız

O hep hayatın romanlarındaki kadar, bazen daha da çok fantastik olduğuna inanıyor. Bunun için verdiği en ilginç örnek Eva Peron'un hayatı ki, kadın Nazlı Eray'ın kitap sayfalarında yeniden dirildi.

edebiyat çevresini allak bullak etmiş, on yedi on sekiz yaşından sonra ise tükenmişçesine bir şey yazamaz olmuştu. Kemik veremi, bacağı kesilmesi ve erken ölüm...

Nazlı Eray, çok etkilendiği bu genç şairle kurduğu özdeşlik, belki aşk ya da başka sebepler yüzünden radikal bir karar almaya sürüklendi. Hukuk fakültesinin son sınıfında okurken bir gece trenine binerek İstanbul'u, ailesini ardında bırakıp Ankara'ya, o zamanların küçük bir taşra kasabasını andıran Ankara'sına gitti ve anneanesiyle yaşamaya başladı.

O hep hayatın romanlarındaki kadar, bazen daha da çok fantastik olduğuna inanıyor. Bunun için verdiği en ilginç örnek Eva Peron'un hayatı ki, kadın Nazlı Eray'ın kitap sayfalarında yeniden dirildi. Fakat oraya gelmeden önce, uzun bir süre hiç yazmıyor yazar. Belki de birikiyor. Bu arada üç yıl kadar Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda tercüman olarak çalışıyor, evleniyor, çocukları oluyor... Sonra birden hastalanıyor: Mekanik bağırsak düğümlenmesi! İki buçuk yıl boyunca tam beş ameliyat geçirip ölümle yaşam arasında gidip geliyor, Eray. Bu süreyi bir çeşit doktora tezi olarak

görüyor; hayatta bir makas değişimi, büyük farkındalık! O süreçte ilk kitabını da yazıyor: Ah Bayım Ah, adıyla.

Eray, şanslı bir yazar. Daha ilk kitabı büyük yankı uyandırıyor. Değerli sanatçılar Selim İleri ve Cemal Süreya kitapla ilgili şöyle yorumlar yapıyorlar:

"Büyük bir fantezi, bu fantezinin altında coşkuyla, duyarlıkla çarpan bir yürek, içtenliğin yazdırdığı öyküler. Dünyayı kucaklamak isteyen bir öykücü Nazlı Eray." - Selim İleri

"Olayları ve durumları tersine çevirerek anlatıyor, bir masal dünyasına, bir düş evrenine sokarak anlatıyor. Ama hakçası, güzel anlatıyor. Gerçekten şaşırtıcı bir yazar." - Cemal Süreya

Ah Bayım Ah'ın ardından her yıl yeni bir kitap çıkaracak olan yazarı Türkiye büyümlü gerçekçiliğin ülkedeki öncüsü olarak tanıyor. Gerçi Nazlı Eray'a göre pek öyle sık bahsedilmeseler de kendinden önce Ahmet Hamdi Tanpınar, Sevim Burak gibi iki büyük yazar daha var alanda üreten. Nazlı Eray, kendisi için 'ben yeni neslin öncüsüyüm' diyor. Kitap yayımlanır yayımlanmaz bir başka müjdeli haber

Sizi kolunuzdan tutup kendi kapımdan geçirip benim dünyamın gerçekliğine alıştıyorum, yaşayacaklarınızı yaşıyorsunuz, sonra da uygun bir geçitten dışarıya çıkarıp yine dünyanıza bırakıyorum.

daha ulaşıyor yazara. ABD'deki IOWA'da bulunan Uluslararası Yazarlar Derneği onu bir yıl boyunca muazzam bir programa katılmak üzere davet ediyor. Eray orada dünyanın en iyi yazarlarıyla çalışıyor. ABD'nin yazarlara verdiği değer ve sınırsız özgürlük duygusu onu çok etkiliyor. Ayrıca orada bulunduğu sıralarda henüz Nobel almamış ve Türkiye'de pek bilinmeyen yazar Gabriel García Márquez, Carlos Fuentes ziyaretlerine geliyor. Márquez o sıralarda Yüz Yıllık Yalnızlık'ı yazmaktadır. Zaten iki yıla kalmadan kendisine Nobel edebiyat ödülü veriliyor. Eray en çok Japon ve Alman yazarlarla çalışıyor ve bilhassa Japonların içten edebiyat tutkusuna, düzenledikleri etkinliklere, muazzam kültürlerine, dili incelelikle terbiye edişlerine hayran oluyor.

Ertesi sene IOWA'ya yeniden çağırılıyor yazar. İki sene üst üste davet edilen ilk yazar oluyor böylece. Üniversitede yaratıcı yazım dersleri veriyor. Kitapları ABD'de yayımlanıyor. Bu sırada İngilizce olarak iki de kitap yazıyor: Geceyi Tanıdım ve Pasifik Günleri. Daha sonra Türkçeleştiriliyorlar. Avangartlar. Zaten henüz ne Márquez tanınıyor Türkiye'de ne de bu alanda yine çok hatırı sayılan bir yazar José Saramago ve diğer büyülü gerçekçiler... Ferit Edgü Pasifik Günleri'ni Ada Yayınları'ndan basıyor.

Eray söyleşisinde 'Beni besleyen Türkiye'ydi, Türk insanıydı' diyor. Ülkeye dönmemeyi aklından bile geçirmemiş.

Yazar büyük bir konsantrasyonla yazdığı, yazarken hem gü-lüp hem ağladığı kitabı, Aşkı Giyinen Adam'dan her vesileyle söz ediyor. Onun en sevdiği kitaplarından biri. Absürt ama gerçek... Belgesel büyülü gerçekçilik, deyişi Nazlı Eray'a ait. Daha öncede değindiğimiz gibi, hayatın içinde zaten var olan fantastik öğeleri kullanmayı seviyor. Bu kitapta pek çok başka hikâyenin yanı sıra 1950'lerin en başarılı şarkıcılarından biri olan Eddie Fisher'in kokainle mücadelesinin öyküsü, Elizabeth Taylor'a aşkı yüzünden kendini bitirişi gibi olayları anlatan pek çok sürreal detay var.

Nazlı Eray Aşkı Giyinen Adam'la 2002 Yunus Nadi ödülünü almış. Çok da şaşırmış. Çatık kaşlı jürilerin bu uçuk kaçık anlatıya verdiği değer onu yalnız şaşırtmamış elbette, sevindirmiş de. Yazmaya ilk başladığı yıllarda kendisini genç Sait Faik diye tanımlayan çevrelerin ona asla Sait Faik Hikaye ödülünü vermemiş olmasını da üzüntüyle anımsıyor. Yıllar geçtikçe önemi kalmayan ödüllerin özellikle gençlere verilmesinden yana olan yazar, kendi gençliğinde bu ödülü alabilseydi çok etkili olacağını düşünüyor; yüreklenmek, mutlu olmak, daha iyi yazmaya özenmek bakımından.

Nazlı Eray kendi yazın yaklaşımını tanımlarken, 'Sizi kolunuzdan tutup kendi kapımdan geçirip benim dünyamın gerçekliğine alıştıyorum, yaşayacaklarınızı yaşıyorsunuz, sonra da uygun bir geçitten dışarıya çıkarıp yine dünyanıza bırakıyorum' diyor. Yazarın kendine özgü, katı gerçekliğin dışında, özgün bir mantığı olan yazın dünyasında dolaşmış oluyoruz ki, orada her şey mümkün. Herkesle karşılaşabiliriz. Çok yıllar önceki okumalarımda Romain Gary ile buluştuğumu çok iyi hatırlıyorum. Yazar, yönetmen, senaristti Romain.

Savaş Pilotluğu bile yapmıştı. Üstelik çok yakışıklıydı. Nazlı Eray öykülerindeki tadı, tıpkı tepsideki İzmir gibi, damağında kaldı.

Nazlı Eray, hemen her söyleşisinde kendi roman yaklaşımını özetlerken 'uçuşan ipeksi saçlar' gibi olmalı benzetmesini kullanıyor. Yaşadığımız hızlı çağın okurlarının, hele ki tablet ve benzeri ortamlardan e-kitap olarak okuyacaklarsa kitaplarını, metinleri mutlaka ilginç ve yenilikçi bulmaları gerektiğini düşünüyor. Özgür, serbest bir yazın yaklaşımıyla yazılmış olmalı, ama asla dağınık ve özensiz değil. Özgeçmişinde verilen bilgilere göre yazarın Erostratus (1977) adlı oyunu, Sartre, Montaigne, Camus, Unamuno, Pessoa ve Bauer'in Erostratos yorumlarıyla birlikte Blood and Ink'te ("Kan ve Mürekkep") yer almış.

Öykülerinden kısa film ve televizyon dizileri yapılmış.

"Monte Kristo" ve "Rüya Sokağı" öyküleri 2005'te İtalyan yönetmen Angelo Savelli tarafından L'ultimo Harem (Son Harem) adıyla oyunlaştırılmış, İtalya'da uzun yıllar boyunca oynanmış. Bu oyunun baş rol oyuncusu ise bizleri gururlandıran bir başka sanatçımız, Serra Yılmaz'mış. Yazarın Orphee adlı kitabı İtalya'da yayımlanan çalışmalarından ve çok ilgi gördüğü de çoğumuzca malum.

Nazlı Eray yaşamın en değerli ve geniş bilgisine ulaşmak için iki büyük kaynağı olduğunu söylüyor; seyahatler ve kütüphaneler. Kırık bir aşk hikayesini anlatan kitabı Eski Gece Parçaları içindeki çok garip bir geziye çekiyor dikkatimizi; Karayip gezisine. Bir keresinde bindiği uçak plan dışı bir iniş yapmak zorunda kalınca Karayip adalarından biri olan Sait Lucia adasını tanıma fırsatı buluyor, yazar. Burası bir yanıla muazzam bir yapay cennet. Turistik açıdan büyük ilgi çekiyor. Öte yandan bu gösterişli, yapay bölgenin dışında cüzzam hastaları yaşıyor. Adada cep telefonu, kredi kartı falan yok, geçmiyor. Tam bir sömürge adası. Fakat bir Kruz Gemisi harikulade güzel limanına süzülerek girdiğinde, öylesine büyüleniyor ki yolcuları, demir atılan dünyanın diğer yüzüne dair hiçbir sezgi oluşmuyor kalplerinde. Hüzünlendiriyor, bu yazarı. Uzun uzun düşündürüyor ve esinliyor. İşte bazen tesadüfen ulaşılan böylesi bilgiler, çok gezmeyi ve çok okumayı gerektiriyor.

Yazar çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı yapmış. Edebiyatçılar Derneği'nin kurucuları arasında. Türkiye Yazarlar Sendikası ile Uluslararası Yazarlar Birliği (PEN) üyesi. 1977 ve 1978 yıllarında Yaratıcı Yazın dersleri verdiği ABD Iowa Üniversitesi'nin de Onursal Üyesi.

"Karanfil Gece Kursu" öyküsüyle 1988 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü, 2009 Türk Kütüphaneciler Derneği En İyi Romancı Ödülünü, Başkent Rotary Kulübü'nün 2010 Meslek Ödülünü ve Fantazya ve Bilimkurgu Sanatları Derneği'nin ilk Mavi Anka Ödülü'nü (2014) almış.

Nazlı Eray, anılarını Tozlu Altın Kafes (DK, Ocak 2011) ve Bir Rüya Gibi Hatırlıyorum Seni (DK, Mayıs 2013) adlarıyla kitaplaştırdı.

Tozlu Altın Kafes, altı yıl boyunca evli kaldığı yazar, performans, tiyatro, illüzyon sanatı ve sanat tarihi araştırmacısı ve hukukçu, çok sayıda ödülü olan bilim insanı Metin And'la paylaştığı kimi anılarını da kapsıyor. Ne yazık ki kitap yayımlandığında oldukça fırtınalı günler geçirmek zorunda kalmış. Nazlı Eray'ın çocuk kitapları da var. Örneğin, Karga Feramuz'un Aşk! Bu bir gençlik kitabı aslında. Fakat yazar kitapların yaş gruplarına göre yazılmasından, sınıflandırılmasından yana değil. Karga Feramuz'un tıpkı Küçük Prens gibi, her yaşta okurca sevilebileceğine inanıyor. Babaannesinin Kızıtoprak'taki köşkünde yaşayan 100 yaşındaki bir karganın babaannesine olan aşkını düşleyerek kaleme almış romanı. Romanın arka tanıtım yazısında verilen bilgiler, güzel: "Karga Feramuz'un Aşk! çocukluktan ilk gençlik dönemine geçişte bir ağaç dalındaki karganın sevgisini keşfeden genç bir kızın hikayesi. Genç kızın bulduğu hatıra defterinden yola çıkarak heykellerin, iskeletlerin ve taş kabartmaların akıl almaz dünyasını, Türk Edebiyatında büyümlü gerçekçiliğin usta kalemi Nazlı Eray anlatıyor."

Nazlı Eray resim de yapıyor. Genellikle akrilikle çalışıyor ve resim yapmak onu rahatlatıyor. Pek çoklarının deneyimlediği gibi, kendilerini en iyi ifade ettikleri alanın yanında mutlaka bir ikincil yeti de gelişiyor, sanatçılarda. Bu yeti ilkinin bir şekilde besliyor kanımca. Yazarın renklere olan tutkusu, palettteki arayışlarla sınırlı kalmıyor anlayacağınız. Kitaplarını da çok renkli, okunması zevkli, neşeli bir maceraya dönüştüren, bu başka disiplinlerden beslenmesi.

Nazlı Eray için herhangi bir roman yazmaya başlayacağında en önemli şey ilk cümleyi yazmakmış. "Olasılıkla sonu da belli ama siz farkında değilsiniz," diyor. Yazar romana başladığında günde en az beş altı saat aralıksız yazıyormuş, bazen midesine kramplar girerek, gülerek, ağlayarak... "Uzağa giden bir gemiye tayfa yazılmak gibi," diyor bir söyleşisinde.

Bilgisayarla yazmayı sevmiyor, Eray. Defter kullanıyor. Yazdığı kitapların sayısı kırk beş civarı, belki daha da fazla. Sırrını ise şöyle veriyor: "Bakmayı bilmek ve algılamayı sevmek önemli." Tabii ki yazmayı da!

Fantastik edebiyatın kraliçesi diyorlar Nazlı Eray'a. Yarıyıl tatilinde çocuklara ya da gençlere, bu hafta sonu kendinize bir Nazlı Eray kitabı hediye edip hayattan küçük bir mola alabilirsiniz. Belgesel büyümlü gerçekçilik, onun ustalığı. Dolayısıyla iddia ediyorum ki başıboş uçup da gitmeyeceksiniz. İlginç pasajlar, beklenmedik olaylar, 'a-ha' dedirten anlar... Güzeldir okumak. Hepinize mutlu okumalar.

¹ Büyümlü gerçekçilik, gerçek ve fantastik, alışılmış ve alışılmamış olanı bir arada kullanır. Fantastik veya alışılmamış olan, eserde büyümlü bir hale dönüşür. Dolayısıyla, büyümlü gerçekçilik, gerçek ve fantastiğin mükemmel oranda bileşimi olarak algılanmalıdır. Büyümlü gerçekçi bir eser, doğal olan ile doğaüstü olanı okuyucuyu şaşırtmadan kaynaştırmalıdır.

Tiritten Veysel'e Mutfaktan Cengiz Aytmatov'a Şahin Usta

Yazı: Ayşe Kilimci

Kayseri Develi'den bir usta, Şahin Topak, aşçıbaşı, et virtüözü. İşi zor, hayatı zor, gene de gık dememiş, yolunda yürümüş. Tencereyi, kazanı, ocakbaşını, mutfağı ve yanında çalışanları titrettiğini düşündüren boy - bosta. Bazen mahçup gülümsüyor, bazen kaşlar çatılıyor, ciddileşiyor, bu usta yüzü. Askerliğini yaparken Menderes'in garsonu.

İşin en başında Zonguldak'ın kebabçısı.

Soyunda uzun yaşayanlar, eskici dedesi 108 yaşını görmüş, babası geçenlerde hayata veda etti, 105'inde.

Eskici dede topal Mustafa'nın, 96 yaşında gözleri kapanmış, sonra, altı yıl körlüğün ardından, 102 yaşındayken bir kedi gelip gözünü tirmalamış, gözleri açılmış.

Dünyayı dünya gözüyle altı yıl daha seyirlemiş.

'Bu yaşantı meselesi... Önemli olan üç günde gitmek... Giderken de geride iyi nam bırakmak' diyerek giriyor söze.

'Garson bi yaşa kadar, sonrasında işin ilmini almak gerek. Asıl yolu ben etçiyim, et üstüne çalışırım ama bizim aşçılığımız artık kalmadı çünkü biz kara kazanda yetiştik kömür ocaklarında yetiştik şimdiki Aygaz ocağında

Bizim geleneksel yemeklerin hiçbirini asla yerine koyamazlar, misal haşlama, nedir, basit bir olaydır, esaslı hiçbir yerde yok şimdi, oysa en gıdalı yemektir, sekiz on türü var, her şey içinde kalıyor.'

Şahin Usta memlekette başlayan aşçılık hünerini Kırgızistan'da sürdürmüş. Çin'e kadar uzanmış, gezme ve kısmen meslek amaçlı da olsa.

Kırgız'da hem ocak başındaymış, hem kendi yerini açmış, hem hocalık etmiş, Aytmatov'un özel davetlerinin aşçısı ve yakın dostu olmuş.

Oraların, atalarımızın yeme içme adetlerini ve hâlâ kullanmakta oldukları kabin kacağın, kırmızın hikâyesini söylemesinin tadına doyumuyor.

'Bugün Orta Asya'da bizim tencereler yok, hep dökme tencere, döküm. Nerden yapıyorlar bilmiyorum, kalın, biz on dakka onlar bir saatte pişiyor tadı da ona göre elbet.

Garsonluğu Ankara'da bıraktım Zonguldak'ta pideciliğe başladık. Cıvıklı, bizim orda yüz fırının tümü cıvıklı üstüne. Kaz-

dağı'mızda tek yetişen benim, aşçı olarak, hep cıvıkcı. Koyun etinden olur, yağlı yerden, bizimki uzun, kuşbaşı etten.

Ananevi şeyimiz Ermeni'den gelme, yüzde sekseni öyle. Dört cami sekiz kilise vardı. Yemek kültürümüz bakış açımız onlara göre, eskilerimiz almış, esnaflığımız çalışma düzenimiz bunu almışlar.

Ben Zonguldak'tan ailem rahmetli olunca (ilk eşi bebeğini dünyaya getirirken, bebekle birlikte ölmüş) ordaki dükkânı bırakıp, Kayseri'ye gittim. 'Kayseri'de esnaflık yapamazsın' dediler, haklıymışlar. İşim iyi, ama, alışverişte pazarlık yapmadığım için esnaflığı yapamadık. Çünkü sattığın kadar da alışverişte kazanacaksın, sattım dükkânı, gittim İstanbul'a. Oranın içinin esnaflıyla Develi esnafı birbirini tutmaz, ikisi de birbirine ayak uyduramaz. İstanbul'a geldim, bizim dayının otelleri vardı, orada çalışmadım, bir arkadaşımın köfteciliğe başladım. Kumkapı'da küçük bi yer, arkadaşına Spor Toto'dan para vurdu. Sirkeci'de baktım bi dükkân satılıyor, dedim Seracetin şurayı al, ben aşçı değilim, kebabçiyim ama olsun.' O iki kardeş, biri berber, benim için o dükkânı aldılar, süper bir işimiz oldu çok da değerli Konyalı Mehmet, tandır ustası bizle... O arada biz onlarla çalışırken ben aşçılığı, Konya aşçılığını orada öğrendim. Herkes kuru yapamaz, yapar da o rahmetlik gibi kimse yapamaz, önüne gelince o yemeği gözün kapalı yiyeceksin.

Veysel gelirdi (Âşık Veysel), 'Şahin Bey, ben geldim, ne yiye-yim?' der, ona tirit yapardım, tandırın etini dökerdim, 'Burada karnım doyoor' derdi.

O Konyalı ustadan aşçılığı öğrendim, Karayolları nasiboldu sonra. Kasımpaşa lisesini bizim bacanak çalıştırıyor geceler de var bu talebelere tabldot yapalım dedik, başladık... Birdenbire gençliğin kaynaştığı zamanlar, greve girdiler. Dediler ki 'okul lağvoldu'... N'olcak şimdi? Moralim bozuldu, evde üç çocuk var, güzel işi bırakıp gelmişsin gençlik bir anda okulu mokulu kapattı. Az kuruyla pilav kalmış, merdivan altında onu yiyorum, bi tanesi geldi 'biz' dedi 'açlıktan ölelim, sen kuru ye.' Lan, dedim zehir zıkkım olsun gel beraber yiyelim dedim, bi de soğan kestim. 'Yav usta, dedi' sen karayollarında çalışır mısın? Dedim 'oğlum, bu yemek bitene kadar sen

beni makam sahibi yaparsın, bitince de beni unutursun...'
O arada çocuğu derneğe çağırdılar, yemeği yiyemeden gitti. Dedim ki bi arkadaşta, zıkkım olası bizi karayolcu yaptı gitti, nedir bu karayolu?.. Bu baştaki yüzü yaralı, o sağlam çocuktur dedi, aldım sandalyeyi oturdum kapı önüne iki saat sonra toplantı bitince, yakaladım, dedim 'yemeği yedin, gerçi yemedin ya, anlat şu karayolu işini. Otelde kardeşimin ismini verdim, gittim Kumburgaz'a yazlık pideci yeri hazırlıyorum. Kardeşim dedi 'ben sana geleceğim, Fındıkzade'den Kocamustafapaşa'ya giderken 'köşede 41 plakalı bi minübüs seni bekliyor'. Baktım, camları silen bi şoför dedim 'böyle böyle, beni istemişler', 'sen aşçı mısın?' dedi, 'evet' dedim, 'geç' dedi, 'arabaya', geçtim. Kızılelma Caddesi'nde bi baktım beyaz saçlı bi adam indi, 'şefim' dedi, 'aşçı arkadaş geldi'. O ara yüzü yaralı çocuk indi, 'enişte', dedi 'benim sözünü ettiğim ustam bu', böylelikle biz karayolcu olduk.

Balmumcu'da Boğaz Köprü girişinde beş altı yıl çalıştım, Ortaköy'den Balmumcu'ya çıkan villaların olduğu yer. Bölge müdürlüğünde yemekler yapıyorum, ama, hep fırında yapıyorum, beğenmişler. Kadrolu yaptılar, 'bölge müdürlüğü, şantiyeler ve bölge mübayaasını sen temin edeceksin, Ortaköy'deki kafeteryamızı da sen idare edeceksin', getirdi bizi kafeteryaya bıraktı, et balık üstüne süper bi kafeterya, o ara Demirel reisicumhur, Özal, Çiller falan hep bizde. Kalite güzel, koruma var, 85'te emekli olduktan sonra yurt dışına gittim.

Emeklilik sonrası Küçük Ev, Sirkeci'de ustabaşı oldum et lokantasına, ağırdı, tandıra başlayınca adamlar beni daha çok tuttu. Bizim ülke piyasasında benim tandırım gibisi yok, zor, koyunla dana etini aynı saatte pişiriyorum, işte meslek o... 60 kg. tandır yapıyorum Küçük Ev'de, baktım çok yoruluyorum, Avcılar'da bi arkadaşım 'ille beraber çalışalım', Sirkeci'de çalıştığım kişilerin yeğenleri Zeytinburnu'nda bi yer yapmışlar dericilerin oraya, birkaç ay çalışıp güzel yer kurduk,

Çavuşoğlu Ekmek Fabrikası'nın karşısına. Bu çocuk geldi 'ben' dedi 'Kırgız'da bi yer açtım ille gidicez, beraberiz.' O ara kızımın düğününü yapıcam, aylık bin beş yüz dolar... 1991, Ruslardan yeni ayrıldı Kırgızlar, ben dedim 'beş aylığına giderim, para için'. Bi de doktor arkadaşlarım var, Göztepe'nin başhekimi, biz yaparız düğünü, ne işin var, kafana koydunsa git', deyince, atlayıp gittim Kırgız'a... Birkaç masa, bir ocak, 'yav oğlum, beni buraya niye getirdin? Ben bunu yapacak adam değilim, Mercedes'ten in eşeğe bin'. O ara kaçtı bu, ülkeye geri döndü, ben kaldım oralarda, orası da hastanenin çöp döktüğü yer, orada da elçilik, kimsenin yiyecek yeri yok. Gittim dekana, burasını bize kirala, dedim, 'ayda yüz dolar ver' dedi, 'n'aparsan yap'... Vekil aylığı, söylediği kira tutarı, portatif yer yaptım oraya, oldu ... Ama nasıl oldu, eh... Millete mal yetiştirmeye imkân yok... Yılbaşı gecesi döndüm kızın düğününe, bu çocuk fişleri eve götürür, hesap için, yasak belge deyip, vurdular, suçlayıp ailesi' senden başka insanımız' yok deyince döndüm mecbur, orada başbakanın yemeklerini yapıyorum, Cengiz Aytmatov'la samimiyiz, evine gidip onların dışarı yemeklerini yapıyoruz, (yemekli davetlerini kastediyor) dili de öğrendik, ondan sonra kendi işime başladım. Altı yıl, alacağımı aldım evi dükkânı bıraktım, döndüm, buraya yerleştim. Oradaki yerimi vermiyorum, isteyenlere, Bişkek'te Şahin Baba diye bir isim var, Türklerimiz oraya geliyor ama prensibim ayrı, bizde yüksek eğitilmiş kızlar 13 dolar aylıkla çalışırdı, vardiyeli. Süper çocuklardı. Saat üçte benden çıkan kızı üç buçukta okuluna gidecek şekilde ayarlamış kanunları. Çok istediler dükkânı ama kimseye vermedim, ismimi vermedim. Çoğumuz orda battı hep, her hususta. Güzel sermayeyle gelen bile, ben altmış beş dolarla gittim. Para kazanılır ama adamoğlu adam olacaksın ve bu işi bileceksin, işini iyi yapacaksın.

Hayat bu kadar basit... Kâr düşünmezsen, keyfine bakarsan

aşçılık gibisi yok, yumurta kırmayı bilmez de yaparsan bu da sana bişeye yaramaz.

45 yaşında ilk emeklilik, Kırgız dönüşü 14. yılım, kaçta gelmişim, 61 yaşında ben buraya geldim...

Ne iş yapsan kendin, hiçbirinden kâr yok, destek yok!

75 yaşında, Şahin Usta.

'Ülke bölge bölge bölünmüş bunlarda doğu et üstüne ege balıkla ot üstüne ot, iç Anadolu'da Konya Kayseri, sulu yemek ve et üstüne, bunlar yabancı kökenden geliyor aslında. Bir arkadaşım var lisede müdüdü, sonradan müze müdürü de oldu, dünya kültürünü olduğu gibi yutmuş, üç bin yıl önceki çömleği görünce filan yılın diyebiliyor. Bir durum anlattı bu, gittiğimde ;'okuldan ayrılmışım, hanımımı kaçırdım hem okuyup hem çalışıyorum' diyor, öğretmen oldum ilk aylığı aldım yerde yatıyoruz bi Çingen evindeyiz, maaşımı alınca, ahdim vardı, kuyumcuya gittim, vardım, hanımına bi bilezik almaya, ona da anlattım halimi' diyor, 'keseme uygun olsun' diyor, çocuk sardı verdi bi bilezik, geldim minübüse binicem, açayım da bakayım dedim, baktım bilezik iki tane... Bana nasıl jest yaptı diye koştum vardım, söyledim, bak bende bilezik iki tane çıktı, diye, dedi ki ' yok amca, ben bir tane koydum' dedi, bi de yaşlı amca oturuyor dükkânda. 'olabilir oğlum, say,' dedi, meğer koyarken sayarlarmış, sayıyorlar, bilezikler tamam, ama, çocukta bi bilezik fazla. Demiş, 'gel oğlum buraya, biz komadık bunu ama bir koyan var, bu senin kısmetin, al götür hanımına tak.' Dedim ki 'amca böyle şeyi nasıl yaparım?' 'O zaman götür, at.' dediler. Getirip hanıma taktım, satıp altımıza bir divan aldık. İç duyguları, düşünceleri nereden nereye gidiyor insanın. Bu insan dünya tarihini anlattığı zaman, Kırgız'ın yemeği yok, at eti, at sütü olancası.

Cengiz Bey, dünya... Dost canlısı, muhabbeti güzel... Reiscumhurla hanımı , hanımı da Özbek, davet verdi.

Ben hazırlamışım, Aytmatov 'Şahin bake' dedi, bunları yolayıp beraber yiyelim' Cumhurbaşkanı savdık, oturduk, votkaları meşhur dedim, ben sizin yemeğinizi yimem, bizim yemek. Dedi 'sen nerelisin Şahin bake?' Kayseri, deyince, 'Ülen benim hakiki hemşerim sensin, Kayseri halkı buradan gitme, Aliye hanım nereli, Talaslı, Talas nerde? Kayseri, benim asıl şeyim Hisarcık... Bunlar Kayseri'de de var, Erkilet, Hisarcık, Talas, ordan gelmiş, mantı bile Kayseri'ye onlardan gelmiş...

Onların bütün damak rengi bu, dünyayı dolaşsa da at eti, at sütü... 91'den itibaren 92'de tanıdım, ben döndükten bir iki yıl sonra rahmetlik oldu. Büyük yazarlar zaten gönlünü ortaya koyar, insan canlısı insandı...

Faruk Pala ve Yaşar Okuyan'a sofrayı kurduk, Cumalof Bey geldi, dondurma verip kahve yaptım, dedi ki 'Şahin bakey, kim bu presentler?' dedim bizim presentler, önünü düşmeledi, geldi hoş geliş etti, ama Okuyan dedi ki 'kim bu vatandaş?'...Cumalof Bey, başbakanımız dedim, 'Yav bunun koruması yok mu?' dedim ki, 'Yav Kırgızistan'ı mı soydu ki etrafında polislerle gezsini?'

Gidip bunu Elçibey'e de anlatmış Yaşar. Lafı değiştirdim Yaşar Bey, dedim, tabak toplayan ortağım, bu da başbakan yarıdıcısı, bak tabak topluyor, çalışan kızlar hep doktor, hakim, bi görsen, çalışmasını görsen, evin hizmetçisine hanımım bişey demeye utanıyordu. on dört yıl kaldım ütüsüz iç giysi giymedim, doktor on dört dolar alıyor, benden de o kadar alıyor, ama, iki dolara da pazarını yapıyor, bizim beş milyonla onun parası arasında fark yok. Şimdi çok yer açıldı bizim sevgi saygımız, o itibar, duyuyorum kalmamış.

Biz elçilikten hocaların hanımları yer bilmedikleri için hep bize gelirdi, gezmeye doyulmaz bir yer, dört cadde, hep orman, süper bir kaza Bişkek... Müşterim Kanada, Alman, Amerikalıydı, Kırgız'dan fazla onlardı, altın madeni yüzünden Amerika'nın.. Bizim kuru fasulyemiz başka türlü gelirdi onlara...

Etçiliği çok seviyorum onunla uğraştım, öbürleri belli yemekler, Anadolu çömlek yemeği, onlar malum, ama, özlediğim, et yemekleri, şişi, ızgarayı, tandırı...

Dünyada her mesleğin piri var, aşçılığın yok...

Çünkü aşçılık beyindir, adamın eline iki şey geçer, bi patlıcandan yirmi şey çıkarır.

Kadıköy tarafında et lokantası sahibi bi vatandaş Kaşibeyaz'ın ordayız, çiftlik o zaman Kaşibeyaz'ın yeri, selam verdi, 'Suadiye Et Lokantası sahibiyim hem ziyarete, hem tadıyla yiyeyim diye geldim' dedi. Düşün, et lokantacı ve sende de etten gayrısı yok, hepsi onun dükknında. O zaman sigara içiyorum, oturdum düşündüm, şimdiki Geliğin ustabaşısı, dedi ki 'ne düşünüyorsun usta?'

Tamam verdi de siparişi bu adama ne yapıcan, aldım bonfile, üçe böldüm, şaraba yatırdım, iri mantarları ortasına koydum, kaşar, tereyağı, şiş yaptım, sapladım domat, biber, bişiyler dört şiş yaptık bu adama servise koyduk şişlerle beraber, gönderdik adama, sosuyla... 'Ben şiş yiyeysem dükkânımda yerdim', deyince, hanımı demiş ki ;'yiyelim bakalım bizimkine benziyor mu?'

Bi vuruyor bıçağı, adam... Sonra içeri geldi özür diledi, ustam dedi Allaşkına, ben o zaman Kuyubaşı'nda oturuyorum Göztepe'de, 'bana misafir ol, ille o şişten yapacaksın, bu nedir?' dedi, dedim 74, sene 74, yemeğin ismi yok, yaratıcılığı var, mesleğin piri yok, adamcağz güldü, dedi ki, '74, Bunun şiş, Adana, Urfa öteberi ismi yok, o anda bu geldi aklıma, buu, dedim.

'Ustama yaptırdım, o randımanınızı bulamadım', çünkü şaraba yatırıp soya sosu dökmedi... Dedim ki, 'yaparım ama ustan yanımda olmayacak...'

Pazartesileri kapalıydık karayollarında, eti kömürden kururalım dedik, bonfilenin , pizolanın bütün suyunu kül alıyor, bunu kiremite dökelim diye ustalar arasında konuştuk, dedim sosu yapalım, hayvan kemiklerinin içine pancardı, kereviz, patetiz soğan, karabiber bir kazan doldurup iyi kaynatıp tülbenkten süzüp dolaba attık, her gün bir kavanoz çıkarıp, soteli, kiremitli yapınca yemeğe koyuyoruz, bu damak lezzeti veriyor. Onu da koyarsan içine o et ne olur?

Yaratıcılık, pirlilik bu... Ben soya sos üstüne sos tanımam. Mantara salataya soya sossuz yapmam... iyisini bulacaksın. iki damla koy iyisi olsun. bizim lokanta zevkimiz kalmadı, zamanında işkembecilik yaptım, şimdi yok... Bi çorba içeyim dedim Ezogelin istedim geçende, Ezogelinin de bi ismi var, asaleti var, nerde kırmızı mercimeği bunun?

Ayvalığa gidiyorsun, meşhur bir köfteci, Allah muhafaza bunu üçüncü sınıf köfteci yapmaz, İstanbul'da tezgah üstünde onu yapmaz... Ama adam aşmış gidiyor... Turgut Usta, çorbacı, tertemiz insan, ama, 'Ben berberim usta,' dedi, 'Bu çorbacılık baba mesleği burada bu gidiyor' diyen adama ne diyessin?

Tandır üç çeşit, Türkiye'de üç tane var tandır, ama, benim tandırım dördüncü.

Konya'nın, Tokat'ın, Elazığ'ın tandırı, benim tandır ayrı...

Tokadaki büryamdır, asarlar tellerle, ne oluyor etin esas özünün gittiği...

Konya'nınkı fırında olur bakır leğenlerde, onu verirken ekmeğini o suya batırırlar hepsi içinde Elazığ'ın tandırı hayvanı kesiyorsun içini boşaltıyorsun aynı hayvanı aynı deriye sarıyorsun, telle hava almaz şekilde sarıyorsun, bizim tandırlarımızı biliyorsun iki tane de sindik deriz biz delik açılıyor, tandırın yarısına meşe ateşi yakıyorsun o sardığın deriyi eti onun içine atıyorsun, onun üstüne de meşe odunu yakıyorsun, o yanıp bittiği zaman üstünü toprakla, çamurla sıvıyorsun, üç saat sonra gidip sindik dediğimiz delikten kıl kokusu gelir, o kokuyu aldığı anda açıyorsun, o deriyi masa üstüne koyup, o teli açıyorsun, kanıyla nasıl kesmişin onunla pişiyor, et dökülüyor, onun lezzeti...

Benim kendi tandırım danayla koyun etini aynı tencerede pişiriyorum, tandır yapıyorum, esas marifet nasıl piştiğinde, aralarında iki saat pişme farkı var. O şöyledir lop lop dana etini alıyorsun iki el kalınlığında et yapıyorsun ekseriyet vita yağları, etin gramına göre vita yağında onu bir dönderiyorsun, niye dönderiyorsun, kızartınca hayvanın içindeki su dışarı çıkmıyor, dananın özü içinde kalıyor, koydun tencere altına tencerenin yağı kadar da su koyuyorsun, öbürleri hepsini üst üste koyuyorsun koyunu da bilhassa kontrfile, onu da üstüne, ağzını kapatıyorsun yaptığın yağı aynı kazanın üstüne döküyorsun, su ile yağ aynı derecede olacak, derece farklı olursa kaldır at, tandır tehlikeli bir şey, ama, pişip de çıktıktan sora hangisi dana hangisi koyun, fark edemiyorsun... Meslekte çok kalfalarım var, hiçbiri tutturamadı, Antalya'nın büyük otellerinde aşçı hepsi, 'ustam tutturamıyoruz' derler, el marifeti bu beyin... Şimdikilerin yetişemediği alan otorite ve idarecilik, her yerde şef vardır aşağıda çalışan soğukçular, ötelere beriler vallahi şeften fevkalade üstünler. Okulda yetişmişler temelleri okullu, bilgisi fazla, benden kat kat üstün ama otorite ve aşağı bilgileri yok.

Aytmatov bizim yemeklere hayrandı, karışmazdı da... onun oturumu başkaydı ama benim yaptığım şeylere teşekkür eder, karışmazdı. Reis-i cumhurun karısı çalışırdı bi sefer karıştı eline yüzüne bulaştırdı. Kendi kültürleri nasıl,

onlar almış bizim yerli malları okul şeysi gibi her şeyi koyarlar, masada yok yok. Bi büyük kişi gelmiş, tamam at etin var, içli pilavın var, ama kavunun cevizin orda ne işi var, çünkü bunlar dağdan inmiş, dağda böyle, elinde ne varsa, koymuşsun. En hoşuma giden, iki yüz kişilik ziyafet verdiniz onların masasını, votka, yoğurt, şarap, ayran da yoğurt da var, herkese dağılırken bir poşet dağıtırlar ne var ne yok, fare toplar gibi, götürür evlerinde yerler, ama, biz kendi kültürümüzde dökeriz, esas onların kültürü işte... Vardığım zaman kapında sen beni ekmekle karşılayacaksın, bi lokma yiyim ki, bu haneye saygım olsun... Lüboşki derler, kapıdan bi lokma alırsın öyle... Eve saygı, ekmeğinizi yedim... Ama tabii bile-ne, bizim kültürümüz bu değil mi...

Toyları olur, yaşgünleri olur, yalvardılar, ne yaparsan yap, ben de yeni açtığım yerde yaşgünü vermiyorum, kötü tarafları elleri uzun bunların. İlla ki... Çatal kaşık paraynan değil, ille ki alırlar, çalışan kızların çantası aranır. Sabah gelir, o doktor, savcı kızlar gene işbaşı yapar, onlarda bu ayıplık yok yani. Bişeyler gidiyor ama ne nereye gidiyor? Benim şefim, evimin anahtarı var, üçte çıkınca benim eve gider, yıkanır, evi temizler giderler, bi geldim mutfaktaki çantalarının içinde bir bardak, çanta da bizim şefin çantası. Dedim ki Yula'ya bugün bunun evine gidicez, evleri de öyle ki, herkesin evinde aynı mobilya, evler denk, fark yok. Vardım banyo bahanesiyle bi baktım benim mutfakta ne varsa dolaba dolmuş, dedim ki Yula'ya ben şimdi ben gidiyorum, bu dolapta neyim varsa, arabaya doldur getir, aldılar geldiler. Gene de bu kız benle üç yıl daha çalıştı ama... Engellemezsin.

Çin'e gittim, Uygur arkadaşım, gezdireyim seni dedi, Yusuf Alptekin Uygurların büyüğü, onun oğlu bizim havayolları müdürü İlgar Alptekin dedi ki 'anavatanım', gittik dolaştım geldim, mutfaklarını nasıl beğeneceksin, hep böcek üstüne... Kore mutfağını şeyettim köpek eti hepsi. Kırgız'da evler köpek dolu, dışarıda bi köpek göremezsin, dedi ki '

Şahin bakey, bakın biz köpek eti yeriz, falanca hastalık her yerde var, bizde yok, bizim köpekler dişi olacak, çiftlikte beslenecek, üç yaşında olacak. 'Aha şimdi Adana'da koç yumurtası olmayan hayvanın etini yemezler. Kırgızlarda atlar dağda hangarda mağarada durur, gidip sağar, etini yerler. Bindikleri atın etini yemezler. Balgöl diye bi kızım vardı, köyüne davet etti, hangara gittik, bindik atlara gittik, vardık, arıları da meşhur Kırgızistan'ın dağı taşı arı, yedi dağın ötesi Çin. Gittik, birkaç paket bal çıkardılar, bal süper, olmaz böyle şey, bir tay var, geldi boynunu sürter, onlar bal çırparken at yumurta gibi şahane bir at, söylemesi ayıp üstüne bindim dolaşyoruz bi baktım adamla kızı nasıl gülüyor hangır hangır, hemen indim, bir suç mu işledim? Dedi ki 'hiç sorma, üzüleceksin imdi, o ata binip biz götüreceğiz ahıra, bindiğimiz atın sütünü içmeyiz, etini yemeyiz, biz onu şimdi ahıra çekeceğiz.'

Biz çocukken bir hastalık olmuş, iyi olanlar eşek sütüyle iyi olmuş, mahallemiz

Eşek sütü kıymetlidir, yeni anlaşılıyor...

Türkçelerimiz arasında dağlar var ama...

Kırgız'ın çadırlarında o kıymız dağdan gelir, herkes bir içer, işine gider, mayalanmıştır, ağız gibi, ilk süttür, zaten ayık günleri yok onların, hep serhoşlar. Sabah bi tek atar, ama bizim bir oturuşta içtiğimizi onlar uzun sürede içer.

Ya çiçek ya votka götürürsün, misafirliğe giderken, ev sahibi hemen votka koyar çay gibi...

Bir ev tuttuk Kırgız'da madam dedi ki sana 250 kitap koyduk, yetmezse gene getiririz, her evde öyle, bizim ellili yılların bi ustasının kitabı bile orada. İlk kez bana kiraya verilmiş o ev, tercümanım da dekanın oğlu, işe aldığı her kız albümüyle gelir, bir bakıyorum hepsi bizim evde çekilmiş, gittim mada-ma, 'niye yalan dedin' dedim, 'bizim ev hepsi'... Taki diye bi hamfendi, annesi de dekan, gece on birde çay için ısrar ettiler, gündüzden ayarlamışlar, çocuk aldı beni götürdü annesinin odası aynı benim oda, mutfak aynı, tv aynı, hepsi benim

Veysel gelirdi (Âşık Veysel),
'Şahin Bey, ben geldim, ne
yiyeyim?'der, ona tirit yapardım,
tandırın etini dökerdim , 'Burada
karnım doyoor' derdi.

ev, dedi ki bak baba o bi fabrika işçisi benim babam da rahmetli burada üçüncü adamdı, reis-i cumhur ve başbakanın sonra, o işçi ile bizim ev arasında hiçbir fark yok...

Dedemin sözü vardı, soğansız yeme derdi, biz de ordan geldik, soğansız olmaz.

Yemeklen beraber soğan yerdik, biz soğanı çok severiz, sarımsağı da öyle...

Çemensiz evimiz olmaz. Sucuk yapmayız, çemenimiz evdedir, alırız tek çekilmiş kıymamızı sucuğu kendimiz yaparız.

Satılan çemenlerde çemen unu var, biz bilmeyiz, Develi'nin çemeni ayrıdır, Kırgız'da da bunu gördük, kültürümüz ordan geldi dedim ya, ne yemek yaparsa, et falan yarım kilo da sarımsak koyuyorlar, ama, kimse yok hastaneye giden. Yedikleri at sütü, at eti, sarımsak haddinden fazla. Tosya pirinci, kırmızı pirinç, hem de yuvarlak tencere... Olur mu pilav yuvarlak tencerede, mis gibi de oluyor.

Yemek kabiliyeti bitti, millette, neden?

Bizim yemekler değil, bizi yağlar öldürüyor. Bu yağ oranı çok mühim, hiçbir tanesinin ayçekirdeğinden mısırdan yağ çıkar mı, onlarda hadi mısırı anlarım ayçekirdeğinden nasıl yağ?

Vita kırk derecede çiçek otuz, Sana 25 derecede erir, zeytinyağı on beş derecede, vücudunu düşün... asıl iki yağ sarıl, zeytinyağı ve tereyağı... Zeytinyağında kızartma, yannar... Zeytinyağını çiğden koyarsın, özelliği o. Ben yağsız eti hayatta yemem, kuyruğu doğrar kavururum bedenim kaldırır, ama belki aynı şeyi senin bedeninin kaldırmaz...

Samırsak, öz biber, karabiber, kimyon makinede çekip, yaparsın çemeni.

Oranın Kayseri'nin çemeniyle bizim çemen ayrı, onlar un korlar çemen unu, Kayserililer... Develi Ermeni kökenine yaslanır.

Şekeri sırf sebze yemeğine atarız. Bu sanat kalktı, düzeleceğini tahmin etmiyorum artık buna alıştık. Git pazara ot türlerine bi bak, neymiş hamburger?... Bunlar dururken onları yemenin alemi var mı? Kırgızların özelliği yemek üstüne yeşil çay içmeden kalkmazlar kaselerde. Kulpsuz, çorba kaseleri gibi, iki elleriyle tutar içerler. Yemek sonrası her masaya demlikle yeşil çay gelir. Biz de zamanında çayı nerden bulucuz, ayva yaprağı çayı yapardık.

Sonbaharda herkes evine kendileri için un bulgur ekmeğe hazırlarken iki koyun bi inek üç keçi karma kavurma yapılır tekerlek yapar tencereye dökerler donar o, kesip kullanırlar, çıkan kemikleri de tuzlayıp güneşte kurutup yaptığı yemeğin tencere altına iki kemik korlar. Etlik, et hazırlığı...

Gündüz yemiyorum. Geç saatte kahvaltı yapıyorum, akşamı da erken ve az yiyorum.

Ama, sohbet her şeyden tatlıdır... İkincisi esaslı sofradır, benim için ettir, tandırdır. 75 seneyi üç günde geçirdik sanki, nasıl geçti, anlamadık...

Kitapsız kültür, çocuğu öteleyen kültür... her şey makamında... bakkala gittiğinde makamın orda kalır, onlar seni böyle tanıır, makamına gittiğinde sen o'sun.

makam olayı bizde, böbürlük işi...

Orda erkek kadın aynı berbere gider, benim dükkânın iki yanı berber, en üst kişinin hanımı geldiğinde bende oturup kahvesini içer ondan sonra berbere gider.

Karayollarında hanımları gelirdi öğrenmek için, bundan güzel ne olabilir ki...

Bizim bunlara ihtiyacımız var, bilmediğini sorup öğrenmeye, sevgiye ihtiyacımız var... Ben gelirim de söylerim de, niye yapmayayım?

Fırıncı Hüseyin denende parmakla gösterilirdi, hayat boyu dört kalfa yetiştirmiş biri ben ikisi oğlu, öyle, temiz, titiz meslek erbabı...

Teanni öğrendim bundan tahinli ekmeğe, ramazanda çok yenir.

İstanbul'a geldim, Gedikpaşa'da pideciliğe başladım, her yıl ramazanda karayollarında izne ayrılırdım bir iki kalfamla sabah dokuzda, oruçluyuz, akşama kadar beş altı yüz teanni yapardık, şimdi yapan nerde?... Telefon edilirdi 'Şahin Usta ramazanda hangi fırında?', diye sorarlardı... Otelere dağılır yedi yüz teanni, herkes yapar, ama, bizim gibi tutturamaz... Tuttuğunda tel tel ayrılır, özeldir, yarımıyla doyarsın, çalışkan insanımız sabah dağına başına giderken çay ne gezer, bi ayrıyla yarım teanni yer, çıkar, gider çalışır... Bu gittiğimde kalfama uğradım, yapıyor musunuz dedim, 'nerde o insanlar?' dedi, isteyen de yok, kalmadı, yapan da kalmadı... Bu teanniye de emin ol öğrenemediler, yapamıyorlar. Ne edecek? Tatbikini yapacak, tel tel düşüreceksin... kuvvet değil, emek ister...

Yenide damak tadı kalmadı, eski tadı almadığı için kalmadı, eh sanatkâr da kalmadı. Boğaz'da bi kalfama gittim, patronu geldi, koca restoran, 'kim bu arkadaş, yeni mi geldi?' 'Ustamızın ustası' dediler, eliyle böyle yaptı çekti gitti, şefe dedim, gelsene buraya, ben emanet geldim, kalfa için, yoksa şakayı onun kafasına geçirirdim, bir daha ben burada durduğum sürece mutfağa gelmesin!

Sonra başladım öğlenleyin oldu, o gün özel yemek vereceklermiş dönerci gelmedi, şef koştı, yahu Şahin'cim hiç sorma ikide döner vereceğiz, gelmedi, perişanınız.

Dedim şef o deyyus için değil, senin için, dönerliği taktım, yemiş bu, demiş kim, demişler asıl ustamız... Sonraki gün fırıncı gelmedi, hadi gene ben geçtim. Dedim huzurumuz bozulmasın, gelmeyeyim, özellikle seni istiyor, gel'dediler, özür diledi, dedim, sen bu meslekten değilsin yanlış yaptın, ama, kalfam burda çalışıyor ondan, ne edersen et mutfağın başında dur, senle bi dakika durmam dedim, önce adam ol...'

Et ustası, sofraların ustası, mutfağın padişahı, insan gönlünün, muhabbetin de ustası, Şahin Usta... Çok çekmiş, evlad acısı, eş acısı, yeniden başlamak kaderi olmuş. Şehirde şehre, işten işe, ülkeden ülkeye geçmiş, çalışmaktan usanmamış. Mesleğinden, mutfağından konuşurken gözlerinin içi gülüyor, heyecan hâlâ o heyecan. Ömrü uzun olsun, anlattıkları kulaklara küpe olsun, Cengiz Aytmatov ile koca Veysel'e, aziz dostlarına da rahmet olsun.

Fanzin Rafları Nerede?

Yazı ve Fotoğraf: Zeynep Yıldırım

"Kendin yap", "Do it yourself"

İhtiyaçlarını karşılamak ve bunun için bir şeyler üretmek ne kadar doğal.

Evinin duvarını boyamak, kışlık konserve hazırlamak, arabayı yıkamak aklıma ilk gelenler. Oysa gitgide minyatür şehirlere benzeyen köylerden kışlık erzak gelmez artık, akrabaların çoğu şehre göçmüş. AVM ve süpermarket kampanyaları nerede, ne zaman takipli topluluklar kalabalığındayız. Her şeyin ambalajlanabilirliği mümkün.

Ambalaj talimat demek biraz da...

Bir yandan organik tarımla üretilmiş besinler, giysiler, ev eşyaları tercih etmek gitgide bilinçli birey olmanın göstergesine de dönüşmüş.

Peki ya ruhumuzun besini okumak/ilgili alanda durum ne? Ambalaj, ürün, tanıtım, hedef kaygılı sektörlerden farklı mı yazın dünyası? Fanzinler yazınsal açıdan ruhumuzun organik besinleri sayılabilir mi?

Fanzin Nedir?

Fanzinlere nerede rastlayacağınız çok sistematik ve alışıldık değil. Fotokopi makinaları ile basılanları olduğu gibi ofset basılanlar da var. Bu yayınları bazen kitapçılardaki dergi raflarında, bazen de kafelerde görmek mümkün. Bandrollü değiller.

Sözcük, İngilizce "FANatic" ve "magaZINE" kelimelerinin kısaltılmasıyla oluşmuş.

Geçen yıl bir kitabevinde dergi ve fanzin ayrımı üzerine sohbet ederken kitabevi sahibinin bir cümlesi geliyor aklıma.

"Fanzinlerin künyesi olmaz." Bir künyesi olmamanın imgesel açıdan oldukça tanımlayıcı olduğunu düşünüyorum.

Kitapçının künyeden kastettiği dergi sahibi, editör, yazı işleri müdürü gibi kimi görevleri kapsayan kimlik bilgilerinin yazılı olduğu kısım. Evet fanzinlerin künyesi yok. Benzer fikirleri taşıyan bir ya da birkaç kişinin oluşturduğu gruplarca hazırlanan fanzinlerde genellikle iş bölümü yapılsa da, yayının kolektif ruhu ön planda tutuluyor. Kâr amacı gütmüyorlar. Söylemleri ile güç ağının dışında yapıları var çoğunlukla. Popüler kültüre karşı duruşları olan yayınlar geliştiriyorlar.

Fanzin hazırlama teknikleri içinde, Cut-up ve Kolaj

Kolaj tekniği içinde kes-yapıştır ile ifade edebileceğimiz cut-up'ı, okunmuş basılı bir medya parçasından harf ve

sözcükleri ya da görsel kısımlardan bir bölümü kesip çıkartarak başka bir zemin üzerinde yeni bir kurguyla metin veya kompozisyon oluşturma tekniği olarak tanımlayabiliriz. Fanzinler içinde yer alan görsellerde de kullanılan bu teknik kimi resimsel kolajlarla da yan yana gelerek farklı etkiler yaratır. Dadaist şairlerin, Dadaizmin şiir sanatına yansımaları cut-up şiir yazma tekniğini uyguladıklarını, anlamlıya karşıt anlamsızlıkla çıkış yaptığı yılları ilgili olan okurlar anımsayacaktır. Günümüz fanzinlerinde ise uygulanan daha çok biçimsel uygulama, anlamsızlıktan ziyade bir dışavurum aracı.

Teknolojinin olanakları ile yazım tekniklerinde modern araçları kullananlar olduğu gibi hâlâ analog sistem ile üretim yapanlar da var.

Türkiye'de ilk fanzinler

Dünyada "Amazing Stories" ve "Comet" ilk bilim kurgu fanzinleri 1920 büyük kriz sonrası kendini göstermiş. 1976 Punk akımının yükselişiyle İngiltere'de "Sniffin Glue" ile başlayan fanzin yapımını işaret ediyor kaynaklar. Türkiye'de 1990'lı yılların başında "Mondo Trashed" ve "Laneth" fanzinlerin ilk ve önemli isimlerinden.

Mondo Trashed görsel açıdan oldukça etkili ve farklı bir duruşa sahip.

Laneth'in ortaya çıkış öyküsü ise şöyle; Çağlan Tekil 90'lı yıllarda günlük bir gazetenin hafta sonu ekinde müzik üzerine yazmaktayken gazete ekleri kapatma kararı alır. Genç yazarın Rock ve Metal müziğe dair yazabilme şansı kalmadığından arkadaşlarıyla bir çıkış düşünürler.

Çağlan Tekil, Zarife Öztürk, Polat Bayraklar, Laneth'i kendi olanaklarıyla basmaya karar verirler. O döneme dair şunları söylüyor Çağlan Tekil; -Biz o zamanlar fanzin diye bir şeyden habersizdik. Tek amacımız müzik hakkında yazabilmektir. Ve

bir kaç arkadaş -biz kendimiz yapalım- dedik.

Laneth'in ilk sayısı 1 Mayıs 1991'de çıktı. İlk sayı Metalium bas gitaristi Hakan Savaşer'in babasının bürosundaki fotokopi makinesiyle çoğaltıldı. Koyu ton ağırlıklı çizimler yüzünden toner bitti ve sadece 35 adet basılabildi. 35 adet Laneth sadece Kadıköy Akmar Pasajı'ndaki Pentagram Metal Shop'a bırakıldı ve birkaç saat içerisinde tükendi. Satılan dergilerin parasıyla bir parti daha dergi basıldı.

O gün başlayan Laneth maceramız üç yıl sürdü. Müzik üzerine yazmak ve bir yayını olmak bu alanda müzik yapan insanların da ilgisini çekti. Bu üretimsel bir dayanışmaya da yansdı. Rock müzik yapan gruplarla diyaloglar ve bu müziğin kültürüne ait bir yayın oluştu."

35 sayı baskı yapan Laneth üçüncü sayıdan sonra matbaada basılmaya başlıyor. 1994 yılında ise yolculuk sona eriyor. Ancak daha sonra fanzin dergi olarak başka bir isimle basılacaktır.

Altay Öktem, Yeraltı Edebiyatı ve Fanzinler

Türkiye'deki fanzinlere dair Altay Öktem ise bir söyleşisinde süreci şöyle özetlemiştir:

"Bu noktada adından söz edilmesi gereken en önemli fanzinlerden biri, 90'lı yılların ilk yarısında çıkan Mondo Trasho. Edebiyata, sanata ve hayata alışıldık, klasik anlayışın dışında bakan Mondo Trasho, çıktığı dönem içinde yasal yayınlarda asla rastlayamayacağımız bir tavır sergileyen, sözünü esirgemeyen bir fanzin olarak gençler üzerinde çok etkili olmuş ve kendinden sonra gelecek olan birçok fanzine de ilham vermiş, öncülük yapmıştı.

90'lı yılların ilk yarısı aynı zamanda metal-hardcore müziğin de yükseliş trendinde olduğu yıllardı Türkiye'de. Yüzlerce anarko-punk fanzinin yanı sıra, yine bu altkültürlerin sözcüsü olan çok sayıda metal fanzin de yayınlanmaya başlamıştı. Elbette bu alanda da öncü ve çok etkili bir fanzin başı çekiyordu: Laneth!

1990'lı yılların başında yaşanan metal müzik patlaması ve heavy metal'in gittikçe yaygınlaşmasıyla birlikte ülkemizde birçok metal fanzini yayınlanmaya başlamıştı. Albüm kritiklerinin, demo yorumlarının, röportajların, konser

haberlerinin yayınlandığı Laneth, Türk metal gruplarının tanıtımında, yaygınlaşmasında etkisi olan en önemli yayınlardan biriydi ve sadece underground bir yayın olmanın ötesinde, bu kültürün yayılmasında ve kendine özgü bir dil oluşturmasında çok önemli bir işlevi olmuştu Laneth'in.

Çok kısa sürede yaygın bir okur kitlesine ulaşan Laneth, adını değiştirdi ve kuşe kâğıda basılan bir dergiye, Non Serviam'a dönüştü. Kendini "Türkiye'nin en çok 'satan' dergisi" olarak tanıtır ve bir kelime oyunu da yapan Laneth, şu anda müzik alanında söz sahibi olan birçok müzik yazarını ve eleştirmenini de yetiştiren bir okul görevini de görmüştü."

Şeytan Aletleri, 101 Fanzin, Şehrin Kötü Çocukları (Fanzin Şiir Antolojisi) gibi fanzinler ve fanzin kültürüne dair kitaplar yayınlamış yazar Altay Öktem ise bu alanda üretilenleri takip edip inceleyen, konu üzerinde yazılar yazıp, dökümantasyonunu yapan en yetkin isimlerden.

101 Fanzin, yazarın fanzin kapaklarından hazırladığı sergi olarak 2002'de Kargart'ta sergilenmiş. Sergilenen çalışmalar İthaki Yayınları'ndan, sergiyle aynı adı alarak basılmış. Şehrin Kötü Çocukları adlı kitap ise fanzinlerden seçerek oluşturduğu bir şiir antolojisi.

Antolojilere oldukça rağbet gösterilen bir dönemde bu antolojiyi hazırlamasının gerekçesini bir söyleşide şöyle özetlemiştir;

"Özellikle 2000'li yıllarda şiir antolojileri oldukça ilgi çekiyordu ve birçok tematik antoloji yayımlanmıştı. Fanzinlerden seçtiğim şiirlerden oluşan bir antoloji hazırladım. Şehrin Kötü Çocukları adlı bu antoloji, şiire başka bir açıdan da bakılabileceğini gösterdiği için önemliydi bence. Merkezde yer alan şiirlerin, şairlerin dışında, alttan alta akan başka bir kanal daha vardı ve ona dikkat çekmek istedim."

Yazar, dergileri dışadönüklüğün, olabildiğince çok kişiye ulaşmanın ve yoğun paylaşmanın ürünleri olarak nitelendirirken fanzinleri ise kendini göstermeden görünmeye çalışmanın, büyük lafları kısık sesle söylemenin, az ama öz kişiyle paylaşma isteğinin bilinçli bir içe kapanmanın ürünleri olarak değerlendiriyor.

Genellikle yeraltı edebiyatı ile birlikte anılan fanzinlerden bahsederken -yeraltı edebiyatı- kavramına getirdiği yorum ise fanzinlere bakış ve niteleyişimizi de etkileyecek türde.

"Yeraltı Edebiyatı" tartışmalı bir kavram. Şu eser yeraltı edebiyatına dahildir, şu değildir diye kesin bir şey söylemek zor aslında. Daha önce yeraltı edebiyatının özelliklerini maddeler halinde belirttiğim, kategorize etmeyi kolaylaştıracak çalışmalar da yaptım, yayınladım. Buna rağmen elimizde bir şablon olduğunu söyleyemeyiz. Aslında iyi bir şey bu. Kolayca kategorize edip konuyu kapatamıyoruz. Metnin inceliklerine inmemiz gerekiyor.

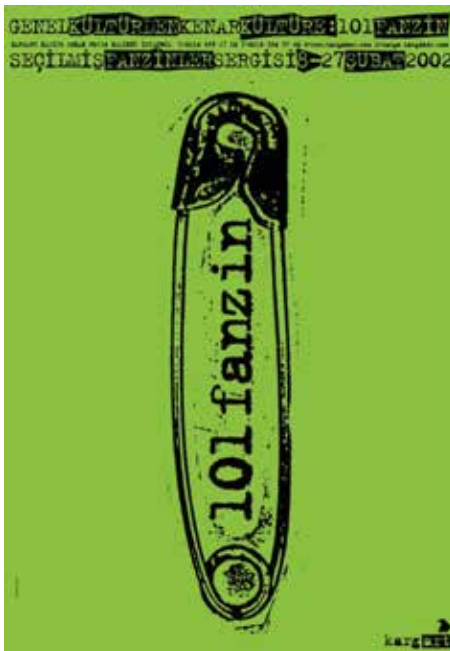
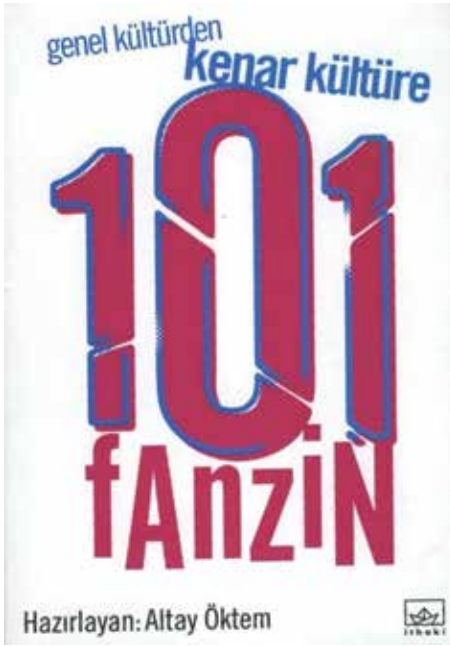

Ayrıca, bandrolün belirleyici olduğunu düşünmüyorum. Yeraltı edebiyatı eğer gerçekten edebiyatsa, bir şekilde dolaşıma girecek, rafa çıkacaktır. Burada bir sorun yok bana göre. Asıl zorluk, yeraltının bir tarz değil, bir tavır olmasından kaynaklanıyor. Bilimkurguyu, fantastiği, korkuyu, polisiyeyi hemen ayırt edebiliyoruz. Hatta konulara göre bir sınıflama yapıp tarihsel roman, aşk romanı vb. tanımlamalar yapabiliyoruz. Yeraltı edebiyatı gerçeği yontmadan, budamadan, estetize etmeden veren bir edebiyat olduğundan, popüler edebiyatın tam karşısında bir yerde kendini konumlandırdığından tanımlamak da zorlaşıyor. Söylediğim gibi, konuya, tarza göre değil, tavra göre karar vermemiz gerekiyor ki, bu da kişiye göre değişebilen, muğlak bir alana sokuyor yeraltı edebiyatını.

Dünya'da 1970'lerde ülkemizde 1990'larda görülmeye başlayan fanzinler 2010'dan bu yana daha etkin biçimde arttı. Teknolojinin ve internet yayıncılığının sağladığı kolaylıklar düşünülünce bu ilgi üzerinde düşünülmesi ve dikkate değer çıkışlara da yol açmış."

Fanzin Dünyasında Türkiye'de Kimler Neler Yapıyor?

Deniz Beşer-Heyt-be! FANZİN- FanzineİST Festival 2010 yılından beri Deniz Beşer ve Sedef Karakaş tarafından hazırlanan Heyt be! görsel sanatlar, müzik ve mizaha yer veren bir fanzin. Belli bir periyoda bağlı kalmaksızın

yayınlanıyor. Aynı zamanda, bilgisayar kullanılmaksızın tüm mizanpajını kolaj mantığı, dada ve punk estetiği ile çözümleyen, bu bağlamda dijital karşı analoğu savunan bağımsız bir sanat yayını.

Sayılarında tematik yaklaşımla hazırlayan Heyt be! 2010'dan bu yana sergiler de açıyor. Yayınlarında yer alan içerikleri sergilerken alternatif yöntemler ve farklı mekânlar kullanmış.

Heyt be! Fanzin'e ait sergi ve etkinlikler;

-“Heyt be! Fanzin Sergisi, Tarlabası”, İstanbul (2012) -“Heyt be! Fanzin Sokak Sergisi, Kaptan Tomtom Sokak, İstanbul (2013)

-“Heyt be! Fanzin Sergi İşgal Evinde”, Don Kişot İşgal Evi, İstanbul (2013)

Tasarım Atölyesi Kadıköy, Neverland Hostel, Arkaoda (Festival, Heyt be! Fanzin, Banliyö Fanzin ve Mezazine'in işbirliği ile)

-Heyt be! Fanzin Sergi @Atölye, Sk Stüdyo, Kadıköy, İstanbul (2016)

-FanzinelST – Zine Fest Of Istanbul-(2016)

Sanat dünyasının genel steril galeri mekânlarından uzak, yaşamla yüzleşen mekânlar seçilmesi sergileme yaklaşımı açısından oldukça etkili.

FanzinelST- Zine Fest of İstanbul koordinatörlüğü ise Deniz Beşer'in bu çalışmalarına paralel yürüttüğü bir diğer alan. Kendisini disiplinler arası sanat (resim, fanzin, video, enstelasyon, performans) üretimi yapan görsel bir sanatçı

olarak tanımlıyor.

Halen İstanbul ve Viyana'da yaşayan sanatçı, yurtdışında da pek çok fanzin festival ve organizasyonlarına katılıyor. Organizatörlüğünü üstlendiği FanzinelST, ikincisi 2017 Nisan 21-22-23 tarihleri gerçekleşecek olan müzik, sinema, workshoplar, fanzin yayınların sergileri kapsadığından bu kültüre ait güncel üretilen çalışmaları görebileceğimiz bir organizasyon. Türkiye genelinde ve yabancı ülkelerden katılımcılarla bir araya geldiği bu etkinlik günlerinde şehrin farklı mekânlarında fanzin masaları kuruluyor olacak.

Efe Elmastaş- Sıvadık Fanzine - Fanzine Apartmanı- Fankit

Efe Elmastaş Sıvadık fanzini 2014 yılından beri çıkarıyor. Sıvadık, kafana göre yazılar söylemi ile yazarının da okurunun da kendisini özgürce ifade edebileceği bir platform oluşturmuş. İzmir'de basılan fanzin için sabit bir yazar kadrosu yok. Birbirleri ile iletişim ve dayanışma içinde olan pek çok yazar birbirleri ile yazınsal açıdan paslaşıyorlar.

Bu diyaloglar organik bir yapı da oluşturmuş. Fanzinler arası destek sağlamak amacıyla Fanzin Apartmanı olarak adlandırdıkları oluşumla çalışmalarını sürdürüyorlar. Fanzinlerin dağıtım ve üretim olanakları düşünüldüğünde bunun önemli bir ihtiyaca karşılık geldiğini söyleyebilirim. Kurumlaşmadan organize üretim yapmanın ne kadar zor olduğu düşünülünce biraz anlamaya ihtiyacım var, soruyorum;

Fanzin Apartmanı hangi ihtiyaçtan yola çıkılarak kuruldu? Neler yapıyor?

Açıkçası bunun birçok nedeni var. Bunlardan birisi dağıtım. Çeşitli illerde fanzin çıkartan veya gönüllü olarak yardımcı olan okurların toplandığı bir nokta meydana getirmektir. Fanzinlerin birbiriyle iletişimde olduğu, etkinlik ve çıkan sayılar konusunda haber aldığımız, bilgi ve deneyim paylaşımında bulunduğumuz bir alan. Öncelikle facebook grubu olarak toplandık ve belli bir noktaya geldik. Sonrasında, özellikle İzmir'de yaşadığımız bir sorun üzerinden hareketle fanzin noktaları kurmaya başladık. Anlaştığımız mekânlardan fanzinlere yer vermeleri için yer istedik ve raf sorumluluğunu aldık, kumbaralar koyduk. Biriken paralarla da İzmir'e daha çok fanzinin gelmesini, gönderim yapamayanların basımını burada yapmaya başladık. Şu an fanzinapartmani.com olarak faaliyetlerimize devam ediyoruz. Bir çok gönüllünün katkılarıyla Türkiye'nin fanzin mekânları haritasını çıkardık ve “keşke olsa” dediğimiz daha bir çok şeyi yapmaya devam ediyoruz.

Fankit nedir ve fanzin kültürü içerisinde batıda örnekleri var mı?

Yayınevlerine karşı bir tepki hareketi olduğunu da söyleyebiliriz. Fanatik ile Kitap kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen bir terim. Kısaca anlatmak gerekirse; kâr amacı gütmeyen, bağımsız, finansal kaynaklardan, profesyonel yayınevi algısından ve onun basım klişelerinden uzak, kolayca basılıp gönüllü dağıtım kanalları aracılığıyla dağıtılabilen kitaplar olarak tanımlayabiliriz. Bizlerle dosyalarını paylaşan arkadaşların metinlerini okuyup üzerinde çalışıyoruz. Aynı bir kitapta olduğu gibi, gerek çizim, gerek edit çalışmalarını, dizaynlarını elimiz döndüğünce yapıp bir PDF çıkartıyoruz ortaya. Çıkan fankitleri de Fanzin Apartmanı sitesi üzerinden yayınlıyor ve tanıtımını yapıyoruz. Her türlü paylaşım, basım ve dağıtım gene okuyucusu, gönüllüsü tarafından sürdürülen bir hareket. Açıkçası yurt dışında uzun öykülerini basan, 30-40 sayfalık örnekler, çeşitli küçük yayınlar olmasına karşın bir tepki hareketi olarak çıktığına şahit olmadık.

(İzmir dolaylı başlayıp başka illerde de fanzin basan gruplarla iletişim arttıkça yaygınlaşma da buna paralel gelişmiş. Ancak gelişen her şey gibi kendi içinde sorunları da barındırıyor.)

Türkiye'deki fanzin türlerindeki gelişim ve dönüşümlerine dair güncel gözlemlerin nedir?

Kuşkusuz, 90'larda çıkmaya başlayan ve punk kültürüyle

devinen fanzinlerden bugüne hem sayı, hem tavır, hem de ifade olarak değiştiğini söylemek mümkün. 2010 sonrasıyla birlikte, daha çok edebiyat çevresinde hareket noktası bulan ve serbest (özgür) formların yer aldığı fanzinler hakim. Bildiğimiz şekliyle hazırlanan, cut-up yönteminden ziyade daha dijital olanaklarla hazırlanan, yer yer e-zine olarak yayınlanan fanzinler çoğunlukta olsa da Avrupa'da çıkan ve daha çok biçimsel tasarıya yaslanan fanzin anlayışından biraz daha geride olduğumuzu söylemeliyim. Bu çeşitliliğin geliştirici ve günden güne yenileştirici bir itkiye sahip olduğunu düşünüyorum.

Kitaplığımındaki fanzinler,

Okumak meselesinde bazen imgesel bir görüntü canlanıyor zihnimde. Bir evin salonunda Tarih, Siyaset, Felsefe, Edebiyat gibi ağır misafirler koltuklarında oturmaktadırlar. Sohbet bir salonun nezaketi ve misafir ağırlama ritüelleri eşliğinde devam etmekteyken evin henüz yürümeye başlayan en küçüğü çıkagelir. Ufaklık tam orta yerde iki ayakları üzerinde doğrulur ve eğilip bacaklarının arasından bakar gülümseyerek, sanki şöyle der gibi

-“Demek dünya burasıymış düzünden bir şey anlamadım, bir de tersinden bakayım” Fanzinler ben de bu etkiyi yaratıyor.

Heyt bel, Void Zine, Sıvadık, Dem, Kil Tab Let, Bahçıvan, Cin Ayşe Fanzin, Nepal, Üzümün Çöpü, Karangu, Ahtapot, Kalemderhane, Kravat, Meczip, Çiğlik takip ettiklerimden birkaçı yalnızca. Edebiyat içeriklerinin dışında hazırlanan yayınlardan ise; Futbol “Sopalı Pankart” Müzik “Takas Pazarı” Fotoğraf “Gözaltı” Çizgi Roman “Çizgi”, “Çubuk”, “Hallo” Kurgu, fantastik; “Marşhandiz” keşfedebildiklerim. İşin gizemli ve güzel yanı ise kim nerede, ne zaman, neyi üretiyor bu bilgiyi net olarak bilemeyecek oluşumuz. Ve bu merak duygusuy araştırma güdünüzü daha da tetikliyor. Bu açıdan fanzinlerin sosyal medya hesaplarını bilgi açısından takip etmek kolaylık sağlayacak. Süreli yayıncılığın Türkiye’de çok iyi örnekleri olmuştu geçmişte. Defter, Argos, Gergedan, Hayalet Gemi, Mor Köpük, Adam Sanat gibi sanatı popüler dilden uzak irdeleyen bir üslupla okurlara taşıyan bu dönemin ardından şimdilerde sanat üzerine çok renkliliği fanzinler taşıyor mu sizce?

Kendi adıma tersinden bakıp düzü okumak da bir yöntem. Orman kendi içindeki yaşama dengesini çok çeşitliliği koruyabildiği ölçüde sürdürüyor. Doğa kendini var etmeyi biliyor. Küçük ötücü kuşların naifliği ile zehirli sürüngenlerin ölümcül sessizliğinin kendi içinde bir varoluş mantığı var. Her şey her yerde değildir doğada. Oysa ben şehir insanıyım ve gittiğim kitapçılarda sorduğum “fanzin rafları nerede?” sorusunun bir cevabı var şimdilerde.

Kaynak: Altay Öktem-Barış Akkurt ile söyleşi/2014 Eren Barış ile söyleşi/2016- Varlık Dergisi Reportare/ Kendi Karanlığının Aynası- 28.11.2016

BAILAMOS TRINIDAD (Dans Edelim Trinidad)

Yazı ve Fotoğraf: Ferhan Arpacık

Baba-oğul-kutsal ruh üçlemesinden gelen bir sözcüktür Trinidad.

Büyük Meydan-Plaza Mayor'u kucaklayan klişesiyle ilişkilendirilebilir bu ad. Ancak günümüzde kilise işlevini kaybetmiş, yerini tamamen Afro-Cubano kökenli dinlere bırakmış görünüyor. Özellikle dans ve müzikleriyle.

1500'lü yıllarda İspanyol kolonilerinin bu adaya gelişi Trinidad'ın bugünkü mimarisinde önemli bir rol oynuyor. Şehir, aynı zamanda şeker kamışı tarlaları arasında ızgara planlı kurulmuş koloni şehri. Meraklısı için; MÖ. 9. yy. Anadolu-Milet doğumlu Hipodamus'un planı. Birbirini dik açıyla kesen yerleşim biçimi. İlk uygulama doğduğu kent Milet antik kentinde yapılmış haliyle.

Trinidadlılar, her fırsatta, bu şehrin 1500'lü yıllardan beri kültür düzeyinin yüksekliğini vurgulayıp, gururlandıklarını dile getiriyorlar.

Bu minik şehir, meydanı çevreleyen zengin kolonistlerin dönem bakımından görece görkemli, kölelerin ise sevimli evleriyle, meydan düzenlemesiyle, parke taşlarıyla, klisesi, palmiye ağaçları ve kulesiyle adeta naif bir kartpostal.

Bu fantastik görümlü küçücük, şirin, sınımsız şehrin tarihçesi kederli: 16. Yüzyılda gelen İspanyollar şeker kamışı tarlalarında çalışacak yeterli sayıda insan bulamıyınca Afrika'dan köleler getirmişler. Köle olarak getirtilen bu Afrikalılar, bugünkü Afro-Küba dediğimiz müzik ve dans kültürünün de temelini oluşturuyorlar. Her köşede, her restoranda çalınan müzikler yetmiyor olmalı, bir de müzikevi (Casa de musica) inşaa etmişler meydana hem kendileri hem de turistler için.

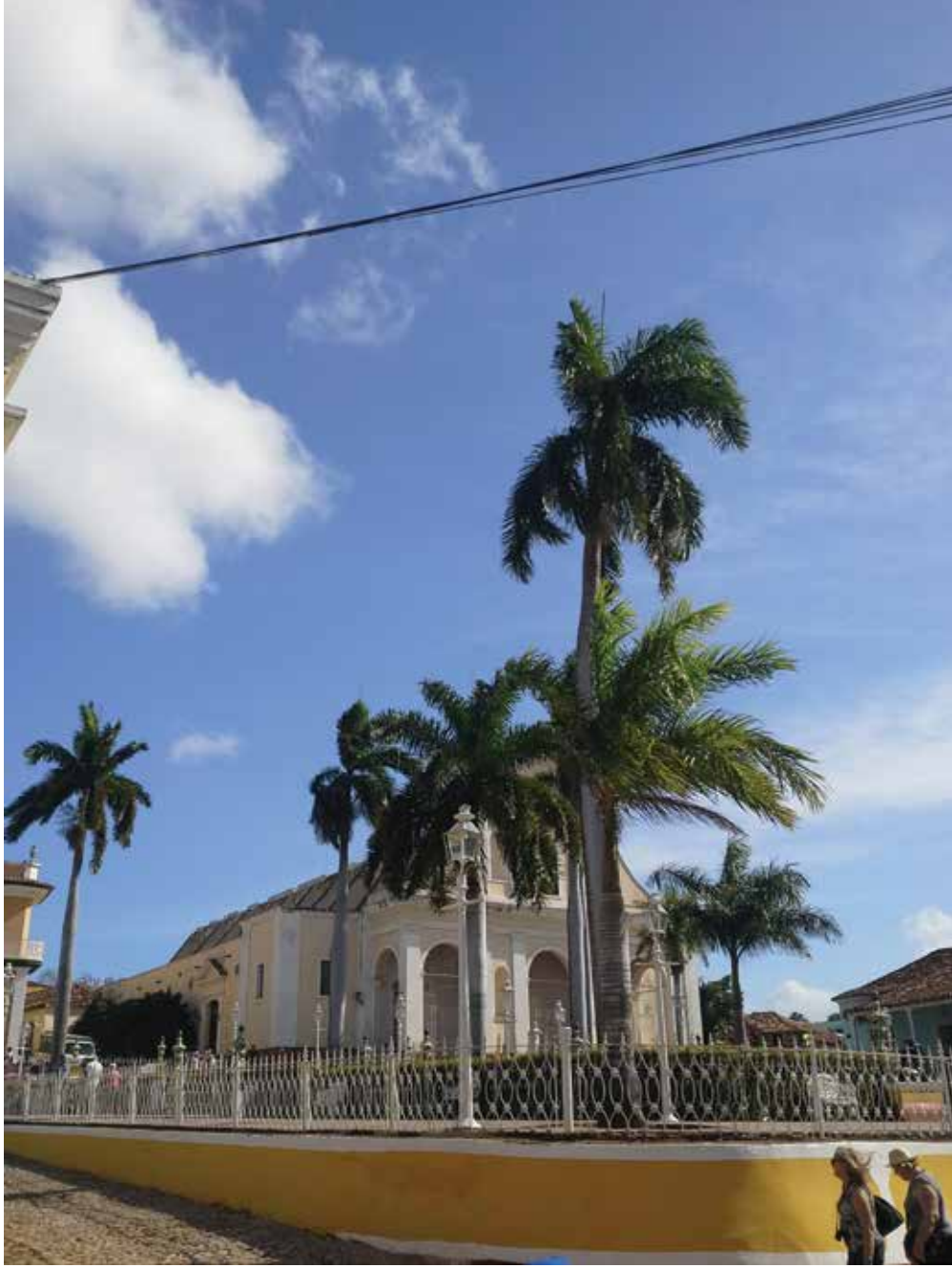
Trinidadlı zenci erkeklere Mulatto adı veriliyor. Mulattolar, gündüz çalıştıkları meslekler dışında, geceleri turistlerle

dans ederek, doğa vergisi yetenekleri sayesinde ek kazanç sağlıyorlar. Geç saatlere dek süren dans gecelerinde kalabalık elinde mohitolarıyla merdivenlerden bir insan seli olarak akıyor.

Dansları ve müzikleriyle Batılı bir ülkede yüksek kazanç elde edebilecek yetenekteki müzisyenler, Trinidad'da sıradan. Bu arada Mulattoların, yerlilerle karışmış, kimi siyah, kimi çikolata renkli güzel melez ırk olduklarını, hoş bir ayrıntı olarak eklemek gerek.

Bir şehri, bir kültürü o şehrin kitapları, sanat ve zenaat ürünleri tanıtır. El yapımı alabildiğine şişman ama makyajından

Kente yaklaştığınızda kendinizi bir kartpostalın içinden girer gibi hissedersiniz. Bir çizgi film şirinliğindeki kentin, turistlerin akın ettiği kısmında, ana meydana yakın yerde ferforje bir kapı var. Yerel polis bu kapıdan otomobille girmenize izin vermez. Siz o noktadan sonra elinizde ne kadar bagaj varsa hepsini yüklenip taşırsınız. Konaklayacağınız yer en fazla beş dakika uzaklıktadır. Bu taşıma, sıcak havada bile bir çileye dönüşmez çünkü arnavut taşlı sokaklarda yürüttüğünüz valiz tekerleklerinden çıkan tıkırtılar melodik bir ritim tutturur. Etrafa bakılmaktan kalacağınız yere ne kadar kısa zamanda geldiğinizi anlayamazsınız.

bakımından ödün vermeyen Kübalı kadın ve ağzında purosuyla şarkı söyleyen müzisyen heykelcikleri, 50'li yılların-ki sokaklar onlarla dolu- metalden oyuncak otomobilleri, ayrıca sokak ressamları; şehrin zaten renkli olan görüntüsünü cıvı cıvı yapmaya yetiyor.

Karayiplerin belki de en güzel kumsallarına sahip Ancon Plajı'nda, Kübalıların karakış dediği ocak şubat aylarında biz turistler hamam suyu dediğimiz denizde yüzüyoruz. Kübalılar ise, bizlerin soğuğa ne kadar dayanıklı olduğumuza şaşırarak plajdaki turistik işlerine devam ediyorlar.

Küba ada olarak yemyeşil bir örtüye sahip. Trinidad'da öyle elbette. Bu yeşillik şimdilik, çok yüksek bir şehircilik anlayışı içinde korunuyor.

Trinidad'da Plaza Mayor (Büyük Meydan) dışındaki tüm meydan, alan ve sokaklara devrim sırasında mücadele etmiş edebiyatçı sanatçı ve siyasetçilerin adlarıyla anılıyor; Simon de Bolivar, Manaca ve Izna, Jose Martin vb..

Yazının başında Trinidad'ın adının bir üçlemeden geldiğini belirtmiştim, bu üçlemenin anlamı benim için şehri tanıdıktan sonra dans kültür ve hüznü olarak değişiyor.

Gün Trinidad'da batarken, meydanda bir hareketlenme başlar. İnsanlar bizdeki antik tiyatroları andıran taş merdivenlere oturup ufukta kaybolan güneşin renklerini uzun uzun seyrederek. Şimdi sıra her akşam olduğu gibi dans etmeye gelmiştir. Hava kararırken müzik yükselmeye başlar. Afrika ritimlerinin, pasadoblelerin Latin müziğinin en güzellerini dinleyip belki de dans edeceksiniz. Trinidadlılar, "yürümeyi biliyorsanız, dans etmeyi de bilirsiniz" diyeceklerdir.

Yeni Bir Eğitim Sistemine Doğru Finlandiya Örneği

Yazı: Şule Gönülsüz

Fotoğraf: Nalan Bür, Malla J. Kamkeris, Tuula Kaukola

Geçen sonbahar sosyal medyada bir video çok beğeni aldı. Amerikan filmlerinden âşına olduğumuz bir mahkeme sahnesi, jüri üyeleri ve karşılarında bir adam, içinde balık olan akvaryumu masaya koyarken Albert Einstein'dan bir alıntı yapar: "Aslında herkes dâhidir. Ama bir balığı ağaca tırmanma becerisine göre değerlendirirsen, balık ömür boyu aptal olduğuna inanacaktır". Rap şarkı söyler gibi anlatmaya devam eder, dünyadaki eğitim sistemine eleştiriler getirir. Önce bir yeni cep telefonu resmi gösterir, sonra 150 yıl önceki telefonu, bir araba ve ardından 150 yıl önceki arabanın resmi, aralarındaki fark çok aşikârdır. Son olarak günümüzde bir sınıftaki öğrenciler ve öğretmenin yer aldığı resim ile 150 yıl önceki bir sınıfın resmi, neredeyse aynı. Her şey değişmiş ama eğitim sistemi aynı kalmıştır. Şöyle bir düşününce eğitim araçlarında değişiklikler olsa da, bilgisayarlar hayatımıza girse de eği-

tim-öğretimdeki yöntemlerin ve sistemin pek değişmediğini kolaylıkla söyleyebiliriz. Bu tüm dünya için mi geçerli, yoksa Finlandiya'yı hariç mi tutmak lazım?

Araştırmalar dünyada en iyi eğitimin Finlandiya'da olduğunu gösteriyor. Uluslararası derecelendirmelerde Finlandiya her zaman ilk 10'da yer alıyor. Eğitimdeki başarıyı değerlendiren en bilinen testlerden PISA'da Finlandiya her yıl üst sıralarda. Üç yılda bir tekrarlanan, Pisa Testi 2016'da 72 ülke ve ekonomik bölgede 15 yaşındaki 540 bin öğrenci arasında yapıldı. Genel ortalamada 5. sırada yer alan Finlandiya, kız öğrencilerin bilimde erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu tek ülke oldu. En son Pisa testinde Finlandiya birinci değildi, testler, sınavlar kuşkusuz tek başına başarının göstergesi değildir. Peki, Finlandiya eğitimde nasıl başarılı olmuştur, başarı kriterleri nelerdir? Bunlara değinmeden önce 100 yıl kadar geriye gidelim, bataklıklar ülkesinden dönuşen Finlandiya'ya...

Rus papaz, hatip ve yazar Grigory Spiridonovich Petrov

(1866-1925) Beyaz Zambaklar Ülkesinde adlı eserinde geri kalmışlığın kader olmadığını, Filandiya'nın 19. yüzyılın sonunda bataklıklar ülkesinden nasıl beyaz zambaklar ülkesine dönüştüğünü anlatır. Atatürk'ün askeri okullarda okutulmasını istediği bu eser, Türkiye'de baskısı en fazla yapılan kitaplar arasında yer alır. Petrov Finlerin aydınlanma sürecini, Filandiya eğitim sistemini ve toplum yapısını düzeltmek için uğraşan dönemin ünlü bilim adamı, filozof ve siyasetçisi Johan Wilhelm Snelman'ı (1806-1881) ve ülkedeki büyük seferberliği anlatır. Bu dönemde halkın aydınlatılması amacıyla eğitimle ilgili vakıflar kurulmuş, kütüphaneler, konferans salonları inşa edilmiş, zenginler servetlerini bu tür eğitim ve kültür hizmetlerine bağışlamışlar. Petrov kitabın bir yerinde şöyle der: "Gençlere ne eğitim verdiniz? Hiç! Anneler çamaşır, bulaşık, yemek yapma ve temizlikten başlarını kaldıramıyorlar. Babalar memuriyet, ticaret, dükkân veya fabrika işleriyle meşguller; işten sonra da meyhane ve kulüplerde iskambil oynuyorlar. Çocuklarla ilgilenmeye kimsenin zamanı yok; ayrıca çocuklarla uğraşmak insanı yoran ve usandıran iştir." Kaba ve fazla basitleştirilmiş gibi gelse de bu sözler bugün dahi önemli ölçüde gerçekliğini koruyor. Çocuk yetiştirmenin güçlüğü ve ebeveynlerin çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenmemesi sorununun üstesinden gelmek için 100 yıl kadar önce Filandiya'da ebeveyn dernekleri kurulmuş, bu konularda şehirlerde, köylerde konferanslar düzenlenmiş. Tanınmış eğitimciler ve psikologlar ülkeyi dolaşarak çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiğini insanlara anlatmışlar. İlk kez 1909'da Filandiya'ya giden Petrov, ülkenin pek çok yerini gezmiştir. Küçük yerleşim yerlerinde bile çok sayıda eğitim kurumunun bulunduğunu kitabında uzun uzadıya anlatır. Tüm okulların sadece mimariyle değil, temizlik ve sağlık koşullarıyla da göz doldurduğunu belirtir.

Eğitimle ilgili böyle bir gelenek ve kültüre sahip olan Filandiya'da devlet doğumdan itibaren çocukların bakım ve eğitimine destek vermektedir. 1930'lardan beri Filandiya'da yeni doğum yapan tüm annelere bebeğin temel ihtiyaçlarını içeren bir karton kutu veriliyor. İçinde biberon, alt bezi, patik, zıbın, kıyafetler, tarak, diş fırçası, krem, ateşölçer, diş kaşığı, hikâye kitabı ve anne için de çeşitli malzemeler bulunuyor. Bu kutu aynı zamanda yatak olarak da kullanılabilir. Burada amaç Fin çocuklarına ailelerinin geliri ve sınıfı ne olursa olsun "eşit" bir başlangıç sağlamak. Bu eşitlik tüm eğitim hayatları boyunca devam ediyor.

Fin eğitim sisteminde temel prensip eşitlik. Herkesin yüksek kalitede kapsamlı bir eğitim-öğretim alması amaçlanıyor. Eğitimde kaliteye, verimliliğe, eşitliğe ve uluslararasılaşmaya büyük önem veriliyor. Toplumda sosyal hastalıklar yok, başka bir deyişle cinsiyetçilik, ırkçılık, zeki-zeki olmayan, zengin-fakir ayrımı olmadan çocuklar aynı

sınıflarda ders görüyorlar. Bir bakan çocuğu ile işçi çocuğu aynı sıraları paylaşıyor. Okul harcamalarının tamamı devlet tarafından karşılanıyor. Lise ve sonrası bazı kitaplar dışında kitaplar, öğle yemeği, tüm eğitim ve okul araçları devlet tarafından finanse ediliyor. Az da olsa ülkede özel okul var ama özel okullardaki eğitim devlet okullarından farklı değil.

Çocuk okula yedi yaşında başlıyor. Okul öncesi eğitim de destekleniyor. Filandiya hükümeti geçen sonbahar özellikle sekiz yaş altı çocukların her gün en az üç saat boyunca fiziksel aktivite yapması gerektiğini açıkladı. Filandiya Ulusal Eğitim Kurulu bu amaçla daha fazla fiziksel aktivitenin yapıldığı bir eğitim planı üzerinde çalışıyor. Kar kış demeden tüm çocuklar her gün en az bir saat dışarıda oynuyor. Öğrenciler okula bisikletleriyle kendi başlarına gidiyor, okul servisi yok. Okulların çevresinde duvarlar yok. Karşılıklı güven her yerde tesis edilmiş. Okula girince ayakkabılar çıkarılıyor. Çocuklar çorapla okulda geziyor, her yer her zaman temiz. Sınıflarda, sosyal alan ve yemekhanelerde eşyalar ergonomik, sandalye ve taburelerin çoğu kolayca masa veya sıra altlarına tutturulacak şekilde tasarlanmış. Öğrenci ve öğretmenlerin rahat edebilmesi için sınıflarda gerekli tüm malzemeler ve araçlar var. Hemen her sınıfta lavabo yer alıyor. Marangoz atölyesinde tüm çocuklar güvenlik önlemleri alınarak kesici ve delici aletleri kullanarak ahşap eşyalar yapmayı öğreniyor. Kızlar marangoz atölyesinde bebeklerine oyuncak yatak yaparken, erkekler sınıfta kıyafetler dikeyiyor. Erkek öğrenciler de örgü örüyor, sınıfta kendi ördükleri çorapları giyenler oluyor. Yemekhanede çocuklara kek, kurabiye ve başka yiyeceklerin pişirilmesi ve servisi öğretiliyor. Kantin yok, öğretmenler ve öğrenciler öğle yemeklerini okul yemekhanesinde birlikte yiyorlar.

Günde en fazla dört saat olmak üzere haftada toplam 20

saat ders yapılıyor. Ev ödevi çok az. Hem yazılı sınav hem de çoktan seçmeli test yapılıyor. Finli öğrenciler eğitim hayatlarının ilk altı yılında hiç not almıyorlar, sekizinci sınıfın sonuna kadar öğrencilere not verme zorunluluğu yok. Çocuklar altı yaşında okul öncesi eğitimden sonra yedi-16 yaşları arasında temel eğitim alıyorlar. Ülke genelinde yapılan sınav sonrasında öğrenciler düz lise veya meslek liselerine devam ediyorlar. Ardından üniversite ve yüksek lisans programları başlıyor. Meslek lisesini bitiren öğrenciler Uygulamalı Bilimler üniversitelerinde veya normal üniversitelerde lisans, ardından kendi üniversitelerinde veya normal üniversitelerin yüksek lisans bölümlerinde eğitime devam edebiliyor.

Öğretmenler, ilk % 1100'lük dilime girme başarısını gösteren mezunlar arasından seçiliyor. Çoğu yüksek lisans yapıyor. Öğretmenler doktorlar ve avukatlarla aynı statüye sahipler ve neredeyse onlar kadar para kazanıyorlar. Öğretmenler dönem dönem hizmetiçi eğitim programlarına katılıyorlar. Bu yılbaşında Eğitim ve Kültür Bakanlığı yeni bir Öğretmen Eğitimi Gelişim Programı başlattı. Üç yıl devam edecek gelişim programına

toplam 60 milyon dolar ayrıldı.

Önümüzdeki yıllarda Finlandiya'da klasik müfredatın okullardan tamamen kaldırılması düşünülüyor. Matematik, fizik, edebiyat, tarih, coğrafya gibi klasik dersler yerine olay ve olgular disiplinlerarası biçimde işlenmesi öngörülüyor. Örneğin II. Dünya Savaşı klasik bir tarih dersi olarak değil, tarih, coğrafya, sosyoloji ve matematik açısından ele alınarak incelenecek. Öğrenciler kendi çalışmak istedikleri konuları kendileri belirleyecekler. Öğrenciler sınıfta oturup öğretmenden gelen bir soruyu cevaplamak yerine küçük gruplar halinde sorularını birlikte oluşturup tartışarak birlikte araştırarak öğrenecekler. Bu yeni gelişim programının 2020'ye dek tamamlanması bekleniyor.

Türkiye'nin önemli felsefecilerinden İoanna Kuçuradi birkaç yıl önce verdiği bir röportajda "Öğrencilerin çoğu bağlantılı düşünmeye alışmış değil, mevcut bağlantıları göremiyorlar" demişti. Finlandiya öğrencilerin bu bağlantıları görmeleri, öğrendiklerini hayatla ilişkilendirebilmeleri için eğitim sistemini değiştiriyor. Tüm dünyaya esin kaynağı olması dileğiyle...

İki Finlandiyalı Öğretmen ile Röportaj

Yedi yıl önce Comenius Okul Eğitimi Programı kapsamında Finlandiya'ya giden bir öğretmen arkadaşım aracılığıyla tanıştığımız iki öğretmen Malla Johanna Kamkeris (53) ve Tuula Kaukola (49) ile Finlandiya'daki eğitim üzerine röportaj:

Nerede yaşıyorsunuz?

(MJK): Finlandiya'nın batısında küçük bir kent olan Alavus'ta yaşıyorum.

(TK): Finlandiya'nın batı kıyısında yer alan Vaasa'da yaşıyorum. Yaklaşık 67 bin nüfusa sahip olan kentimiz Wärtsilä, ABB ve Vacon gibi elektrik ve enerji sektörlerinde dünyaca tanınmış markalara sahip. Vaasa'da Fince ve İsveççe konuşuluyor.

Öğretmen olmaya nasıl ve ne zaman karar verdiniz?

(MJK): Küçük bir kızken bir çiftçinin karısı olmayı isterdim. Ne yazık ki bir çiftçi bulamadım, oysa bu ülkede bekâr bir sürü çiftçi var. Lisedeyken artık başka bir şey düşünmeye başlamam gerekiyordu. Akrabalarımın çoğu (babam, erkek kardeşim, teyzem, kuzenim) öğretmendi. Sonunda ben de öğretmenlikte karar kıldım. Öğretmen olarak okumaya başladığımda çok şanslıydım. Üniversitede benim bölümüme 2000 kişi başvurmuştu ve sadece 64 öğrenci kabul edildi. Benim büyük kızım da öğretmen olmak

için üniversitede okuyor. Şu an üçüncü sınıfta, hem sınıf öğretmeni, hem Fince öğretmeni hem de sağlık eğitimi öğretmeni olmak istiyor. Çalışkan bir öğrenci.

(TK): Üniversitedeyken öğretmen olmaya karar verdim. Her zaman dilleri ve edebiyatı sevmişimdir. Öğrenciyken yazları Alavus'un kütüphanesinde çalışırdım ve anladım ki öyle bir işte çalışmak istemiyorum, daha sosyal bağlantıları olan bir iş olmalıydı benimkisi. Böylece öğretmen oldum.

Bize kısaca öğretmenlik kariyerinizden bahsedermisiniz?

(MJK): 1990'dan beri öğretmenlik yapıyorum. İlk 10 yıl, küçük bir ilkokulda sınıf öğretmenliği yaptım, aynı zamanda okulun müdürüydüm. Yeni şeyler yapmam gerektiğini hissettim. Üniversitede Fin Dili ve Edebiyatı okudum, aynı anda okulda öğretmenliğe devam ettim. Üniversite bitince lisede Fince ve edebiyat dersleri vermeye başladım. Yaklaşık 10 yıl sonra işimde değişiklik yaptım ve kendi doğduğum yer olan Alavus'ta bir lisede öğretmenliğe başladım. Üç buçuk yıldır buradayım ve sanırım emekli olana kadar burada çalışacağım. Üniversiteden mezun olunca, yurtdışına çıktım, bir süre Yunanistan, Fas ve Talyand'da tur rehberi olarak çalıştım. 1989'un sonunda Finlandiya'ya geri döndüm, Ocak 1990'da öğretmenliğe başladım. 27 yıllık öğretmenim. Şimdi ortaokul, 7-9. sınıflara giriyorum.

(TK): Turku Üniversitesi'nde beş yıl Fin Dili ve Edebiyatı, Tarih ve Eğitim Teorisi okuduktan sonra 23 yaşında öğretmenliğe başladım. Önce Alavus'ta bir lisede Fince ve Tarih dersleri verdim. Daha sonra birkaç yıl yine Alavus'ta ortaokul öğrencilerinin Fince ve Tarih derslerine girdikten sonra bu okullarda Fin Dili ve Edebiyatı dersleri de vermeye başladım. 2014'te Vaasa'ya taşındım ve burada Merenkurkku Okulu'nda Fin Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışıyorum. Okulumuzda Fince, İsveççe ve İngilizce öğretilmektedir. Ayrıca pek çok göçmen öğrencimize ikinci dil olarak Finceyi de öğretiyorum. 25 yıllık öğretmenim.

Dersler nasıl geçer? Belli bir müfredatı takip ediyor musunuz?

(MJK): Dersin başında sınıfa gelmeyen var mı diye sorarım. İnternette gelmeyen öğrencileri işaretlediğimiz bir programımız var. Bu iyi bir şey, böylece aile, okul hemşiresi, müdür ve diğer öğretmenler öğrencilerin devamsızlığını aynı anda takip edebiliyor. Bu sistemle aynı zamanda kayıp kitapları, derse geç gelen öğrencileri, çok iyi yapılan şeyleri de bildirip birbirimizi haberdar edebiliyoruz. Sonra çocuklarla kısa bir konuşma yaparım. Başıma gelmiş bir şeyi anlatırım veya bir haber hakkında birlikte tartışırız. Ödevleri de kontrol ettikten sonra derse başlarız, o gün artık ders neyse, dilbilgisi, yazı, okuma, edebiyat tarihi vs. Mizah çok önemli. Ben biraz yaşlı bir öğretmenim ama ben bile sınıfta espriler yapabiliyorum. Eğer bir öğrenci söylediklerimi yapmak istemezse, önce birlikte konuşuruz, sonra her şey yoluna girer, derse devam ederiz. Tüm ülkede aynı müfredatı takip ediyoruz ama bazı yerel bölümler eklenmiştir. Hatta bazen okul bazında müfredata eklemeler olur. Kitaplar müfredata göre hazırlanmıştır. Bazı okullar e-kitap kullanmaya başladı, bizim okulda daha yok.

(TK): Öncelikle Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı bir müfredatımız var. Ayrıca kendi hazırladığımız yerel bir müfredata sahibiz, örneğin Vaasa'da var. Bölgesel müfredatta bulunduğunuz yere özel şeyleri ekleyebiliyorsunuz. Vaasa'da biz eğitimde enerji, kültür ve deniz konularının altını çiziyoruz. UNESCO Kültürel Miras Listesinde yer alan Kvarrens Takımadaları bizim kentimizde yer alıyor ve tabii ki biz bundan yararlanıyoruz. Öğretmenler kendi ders planlarını kendileri hazırlarlar ama elbette ulusal müfredata mümkün olduğunca bağlı kalmaya çalışırlar. Benim derslerim çok yönlüdür. Aynı andan çok şey öğretmeye çalışırım. Derslerde PowerPoint de kullanırım, kalem ve kitap da ve hemen her konuda okuruz, yazarız ve tartışırız. Drama ve bilgi teknolojilerini çok sık kullanırım, birlikte kütüphaneye, tiyatrolara gideriz, bazen derslerime konuklar çağırırım.

Size göre öğrenciler nasıl başarılı olur? Bu konuda siz neler yapıyorsunuz?

(MJK): Zor bir soru. Sınıfımda herkesin kendisini iyi hisse-

deceği bir atmosfer yaratmaya çalışıyorum. Sadece bilgi anlamında değil, güzel düşünce, davranış konusunda ve insan olarak en iyisi olmaları için çaba göstermelerine çalışıyorum. Her birinin ayrı bireyler olduğunu anlamaları için uğraşıyorum. Derslerimde herkesin konuşmasını, sorularına cevap vermelerini, herhangi bir konuda düşüncelerini rahatça söylemelerini istiyorum. Tabii aynı zamanda öğrenmelerini ve başkalarına saygı göstermelerini de...

(TK): Fin eğitim sistemi genel olarak çok iyi, eğitim ücretsiz. Tüm çocuklara okullarda ücretsiz yemek veriliyor. Finlandiya'da öğretmenlerin hepsi üniversitedeyken iyi eğitim alıyorlar. Umarım öğrencilerimin hepsi başarılı olur çünkü işimi seviyorum ve öğrencilerimi her gün yeni şeyler öğrenmeyi sevmeleri için motive etmeye çalışıyorum. Sadece okulda değil, yaşamlarında neler yaptıklarıyla da ilgileniyorum. Onların hayal kurmaları, umut etmeleri ve sevmeleri için, hayattaki güzel şeyleri görmeleri ve kendi başlarına düşünmeleri ve konuştukları söylediklerinin güzel ve anlamlı şeyler olması için onları hep motive ediyorum. Daha önemlisi birbirlerini önemsemeleri için uğraşıyorum.

Çocukluğunuzdaki eğitim ile bugünkü arasında ne gibi farklar var?

(MJK): Okulu seven bir çocuktum. Okul yıllarımdan kalan kötü anılarım yok. Finceyi, sanatı, sporu ve el işlerini severdim. Bugün okullarda özel ihtiyaçlar için çok sayıda öğretmen var, öğretmenler sürekli kendilerini geliştiriyor, bireysel öğrenme planlarıyla epey vakit harcıyorlar. Artık sınıflarda okul asistanları çalışıyor, bizim zamanımızda yoktu. Sınıflar eskiden daha büyüktü, şimdi sınıflarda daha az öğrenci var. Değişmeyen şeyler de var, biri öğretiyor, diğerleri öğreniyor. Ama daha farklı yöntemlerle...

(TK): Çocukluğumdaki eğitim ile şimdiki eğitim arasında yöntem, içerik ve öğrenci-öğretmen ilişkileri arasında farklılıklar var. Çocukluğumda öğretmen anlatır, çocuklar not tutardı. Örneğin Fince dersinde dilbilgisi çok önemliydi. Bugün edebiyat ağırlıklı ders veriyoruz, her çeşit metin, medya ve sosyal medyayı takip ediyor, okuyor, yazıyoruz. Farklı yöntemlerimiz var, grup çalışması yapıyoruz. İkili gruplar, daha büyük gruplar veya aynı derste iki veya daha fazla öğretmenle birlikte dersler işliyoruz. Drama öğretiyoruz, farklı konular ve dersler birlikte işleniyor, bu okulda veya okul dışında da devam ediyor.

Ekleme istediğiniz şeyler var mı?

(MJK): Özellikle erkek çocuklar olmak üzere bazı öğrencilerdeki motivasyon eksikliği önemli bir sorun bizim için. Farklı ilkokullardan değişik seviyelerde öğrencilerin gelmesi de bazen sorun olabiliyor. Biliyorsunuz bizde öğrenenleri ücretsiz yemek veriliyor ama çocukların hepsi yemekhaneye gelmiyor, özellikle diyet yapan kızlar. Aptalca, değil mi?

Türkiye'nin önemli felsefecilerinden Ioanna Kuçuradi birkaç yıl önce verdiği bir röportajda "Öğrencilerin çoğu bağlantılı düşünmeye alışmış değil, mevcut bağlantıları göremiyorlar" demişti.

(TK): İşimin en güzel yanı gençlerle birlikte olmak; onlara yardımcı olmak ve ne olacaklarını görmek. Gelecekte çok şey bekliyorlar, geleceğe inanıyorlar. Her zaman onlarla uğraşmak kolay olmuyor ve daha fazla çabalıyorsunuz. Fin eğitim sistemi 1970'lerden beri eşitlikçi-kapsamlı bir okul sistemine dayanıyor. Pisa testlerinde önemli başarılar kaydettik. Bu sonbahar yeni bir ulusal müfredata geçeceğiz, bu pek çok şeyi değiştirecek. Çok daha fazla bilgi teknolojisi kullanmamız gerekiyor, tüm eğitimde pek çok şey değişecek. Umarım bu gelişmeler öğrencilerin motivasyonunu artırır ve hayatta başarılı olmalarına yardımcı olur.

Kaynaklar:

Grigory Petrov, Beyaz Zambaklar Ülkesinde, Yakomaz Kitap, İstanbul, 2015

<https://brightside.me/wonder-curiousities/finland-will-become-the-first-country-in-the-world-to-get-rid-of-all-school-subjects-259910/>

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/?lang=en>

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/?lang=en>

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2017/01/mao.html?lang=en>

Prince Ea'nın "Okul Sistemini Dava Ediyorum" videosu:

<https://www.youtube.com/watch?v=dqTTojTija8>

Michael Moore'un "Niçin Finlandiya En İyi Eğitime Sahip" videosu:

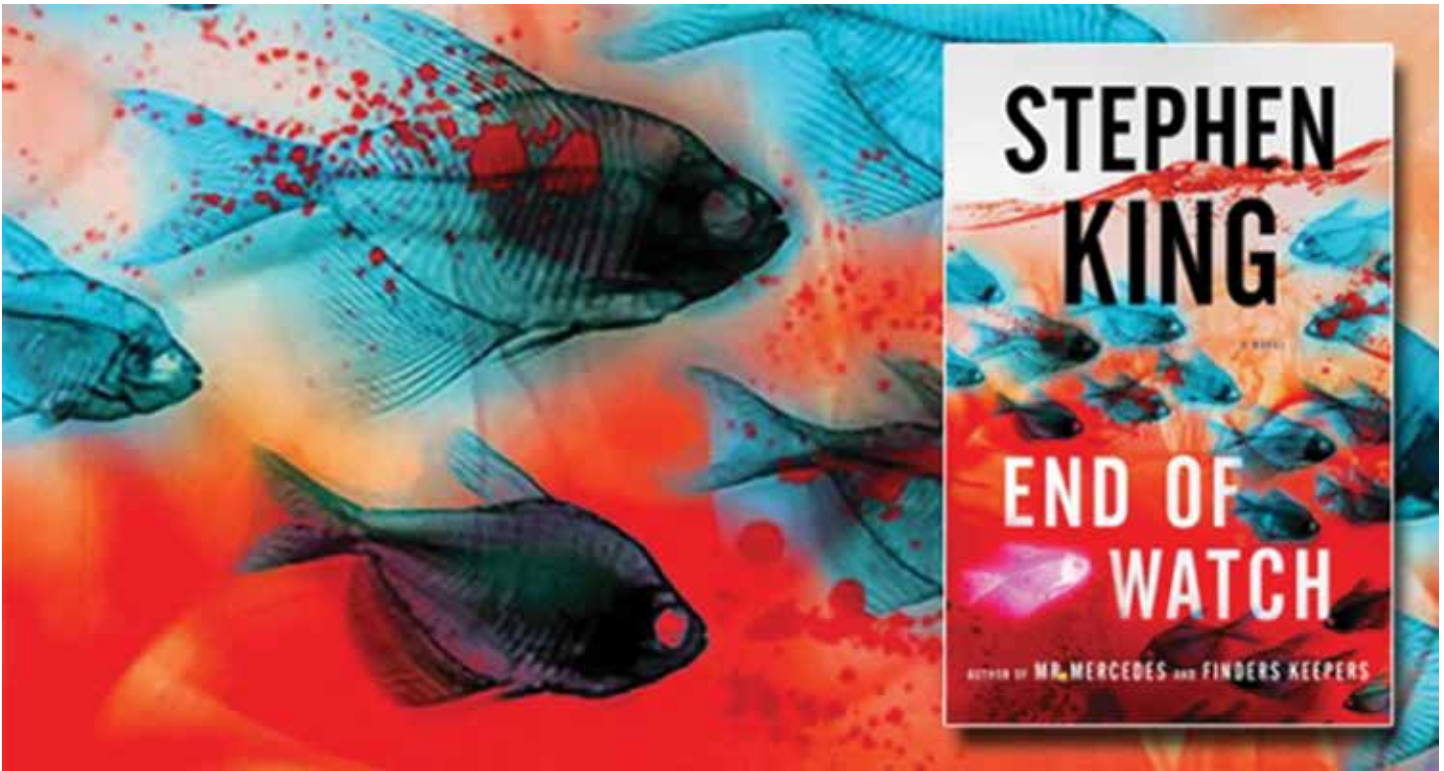
<https://www.youtube.com/watch?v=-WqHGXL0P8>

"Finlandiya Fenomeni" videosu:

<https://www.youtube.com/watch?v=70AlyhEGWf4>

**Korkulu Bilimkurgulu Polisiyeli
Maceraların Efendisi
Son 50 Yılın En Tanınmış Öykücüsü**

Stephen King

**Stephen King belki de dünyanın en
tanınmış öykücüsü. Sinematografik anlatımı
ve psiko-tekinsiz kurgusuyla okurlarının
gönlünde taht kurmayı bilmiştir.**

Yazı: Sadık Yemni

Bilincin Gökkuşığı Kulesi, Bilinçaltının Derin Kuyusu.

İnsan zihninin topografyası engebelidir. Ufukta bir kule görünür. Gökkuşığı Kulesi. Hemen yanı başında Alacakaranlık Kuyusu bulunur. Bazı mütefekkirler Gökkuşığı Kulesi'nin Alacakaranlık Kuyusu'nun üstüne inşa edildiğini söylemiştir. Kuyu temeldir bir çeşit yani. Ben Kuyu'yu ve Kule'yi aynı anda görebileceğim bir yerde durmayı seviyorum.

Gökkuşığı Kulesi sıradan yaşama dairdir. Günlük pratikleri içerir. Kuyu ise karanlıkta kalan tekinsiz malzemenin barınağıdır. Bu iki yapı sayısız kordonla birbirlerine

bağlıdır. Bu kanallardan kâbuslar, iyi saatte olsunlar, tekinsiz gölgeler günlük hayata bazen bir rüya, bazen de anlık belirmeler şeklinde nüfuz eder. Bu geçişlenmelere esin dediğimiz de vakidir. Birbirlerinden beslenen, aralarında organik ilişki bulunan iki yapıdır bu. Dahası, biri olmadan, diğeri varkalamaz. Doğamız icabı karanlık bölgeden fısıldanan öyküler dinlemeyi pek severiz.

Stephen King bu hayal kulemizin dekore edilmesinde ve o gizemli kuyudan malzeme tedarikinde bayağı etkin olmuş nadir yazarlardan biridir. Altmışın üzerinde kitabı var. Bu öykülerden filme çekilenlerin sayısı, kısa filmler de eklendiğinde yüzü aşmakta.

King'i Anlatmak

Son elli yılda bu miktarda eser vermiş harika bir anlatıcıyı sınırlı bir alanda yeterince anlatabilmek kolay değil. Daha önce kendisi hakkında birkaç deneme kaleme aldım ve bunları yayımladım. Bütün kitaplarını (bazılarını birkaç kez olmak üzere) okumuş ve öykülerinden yapılmış film ve dizilerin tamamını görmüş biri olarak elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım. Bir insan yedisinde neyse, yetmişinde de odur derler. Bu noktadan hareketle sizlere bu mutena öykücüyü anlatmaya çocukluğundan başlayıp, ününün parladığı yere kadar getirmeyi düşündüm.

Anlatım esnasında benim paralel bir varlığım belirecek zaman zaman. İki nedenle. Birincisi; hayal gücümüzü beslediğimiz kaynaklar pek benzeşiyor. İkincisi ise; bana zaman zaman 'Türkiye'nin Stephen King'i' denmesidir. Ciddi eleştirmenler ve tutkulu okurlarım bu benzetmeye kesinlikle karşı çıkarlar. Ben de şahsen kendimi ülkemizin King'i olarak görmem. Üretkenliğimiz ve zaman zaman ele aldığımız konular benzeşebilir, ama bu daha bir çok yazar için de aynen geçerlidir. 'Güneşin altında yeni bir şey yoktur' sözü çok eskidir, ama hâlâ aşılamamıştır.

Stephen Edwin King

Stephen Edwin King 21 Eylül 1947'de Portland-Maine'de doğdu. Kendinden iki yaş büyük ağabeyi David gibi savaş sonrası bebeğiydi ve *Baby Boomer* denilen kuşağa aitti. İki yaşındayken babası evden sigara almak için çıktı ve bir daha geriye dönmedi. Anne Ruth King, yetenekli bir piyanistti ve ekzantrik bir espri anlayışına sahipti. Çocuklarına bakabilmek için düşük maaşlı işlere girdi çıktı. Geceleri fırında çalıştı. Gündüzleri evlere temizliğe gittiği oldu. Çamaşırhanelerde ütücülük yaptı. Haftada 40-50 saat çalışan Ruth King polisye romanlar okumayı severdi. Agatha Christie ve Erle Stanley Gardner okuruydu. Çocuklar annelerine yaş günlerinde Perry Mason kitapları hediye ederlerdi.

50 Sonları

4 Ekim 1957'de Stephen on yaşındayken Ruslar bir metre çapında, doksan kilogram ağırlığında bir uyduyu yörüngeye oturtular. King o sırada berberde tıraş için sıra bekliyordu. Radyoda bu haberi duyunca önce şaka zannetti. ABD o sırada telefon, elektrik ışığı, uçaklar ve bütün alanlarda dünyada birinciydi. Ülkesinin ilk kez bir şeyde birinci olmaması onda aşağılık duygusu yarattı ve de korkuttu.

1958'de King on bir yaşındayken ailece Durham – Maine'ye taşındılar. Durham elli sonlarında bir işçi şehriydi. Ruth King burada sadece iki oğlunu değil, seksenini aşmış ve sıhhi durumları iyi olmayan anne ve babasının bakımını da üstlendi.

1959'da King on iki yaşına geldiğinde 1.85 boyundaydı. Sinemaya indirimli kartla girerken kapıda biletleri kontrol

edenler onun on iki yaşında olduğuna inanmakta zorluk çekiyordu. O yaz abisi David King'le birlikte *Dave's Rag* adlı bir dergi çıkardılar. El yapımı dergi siyah ve beyazdı. Teksir makinesiyle çoğaltılmaktaydı. 2,5 sente sattıkları dergide mizah, mektuplar, spor haberleri ve genel haberler yer almaktaydı.

Kuyu ve Sarkaç

Edgar Allan Poe da yazar üzerinde etkili olmuştu. Poe'nun Kuyu ve Sarkaç - *The Pit and The Pendulum* adlı öyküsünden Roger Corman'ın çektiği B klas filminden çok etkilenmişti. Beni de Poe'nun Altın Böcek adlı öyküsü etkilemiş ve gizli bir yazı tertip etmeme neden olmuştu. Hâlâ bazı notlarımı bu şifreli yazıyla tutarım.

249 Kulüp

King o yıllarda evinde 249 Clup adlı bir oluşum yarattı. O sırada oturdukları evin numarasından esinlenmişti. Kulüp üyeleri burada iskambil oynuyor, mecmua okuyor ve öyküler anlatıyordu. Sonradan böyle bir kulüp büyük bir ağacın üzerinde kurulacak ve ünlü *Body – Ceset* adlı romanında önemli bir yer tutacaktı. Dört arkadaş ağaç üstündeki kulüplerinde iskambil oynarlar, öyküler anlatırlar. Bu kulüp onları bir arada tutan sihirli bir bağdır adeta. Hepsi de on iki yaşındadır. Buldukları yerden 70 kilometre doğuda ıssız bir yerde ölmüş kalmış bir çocuğun cesedi bulunduğu haberini alınca, dört arkadaş bu cesedi görmeye giderler. Bu yolu yürüyerek aşarlar. Ormanda gecelerler. King'in otobiyografik romanında olağanüstü olaylar, gizemli yaratıklar yoktur. Buluş öncesi hayal dünyasında yaşayan dört erkek çocuğun ölümü merak etmesinin öyküsüdür.

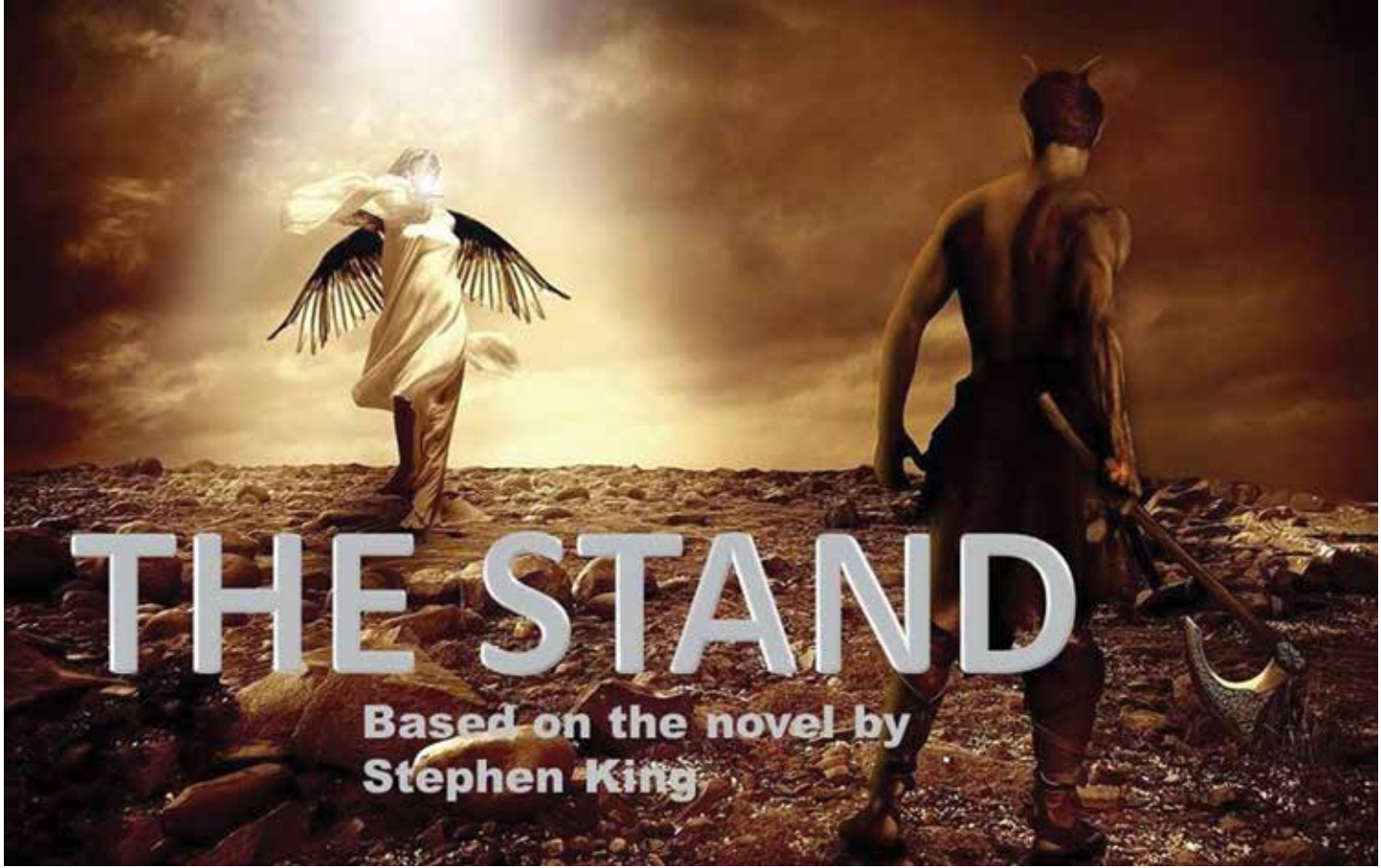
Yine bu yıllarda King, Lisbon Falls yakınlarındaki Lisbon High School'a kayıt olur. Okul otobüsü yoktur. Çocuklarını oraya yollayan aileler Mike adlı birinin eski bir limuzinini kiralayıp çocukları okula bu arabayla yollar. Bu çocuklardan biri, yaşıtı olan bir kız, ileride King'in ilk basılan kitabı olan *Göz - Carrie* adlı romanındaki anakahramana model olacaktır.

Yazmak Denen Uzun Yürüyüş

1967'de Uzun Yürüyüş - *The Long Walk*'un kaba versiyonunu yazar. Bunu bir yayıncıya yollar. Reddedilir. Bir kenara saklar.

1969 baharında süper güçlü bir grip virüsünün yaptığı tahribatı konu ettiği *Night Surf – Gece Sörfü* adlı öyküsü gizemli öyküler basan *Reaper's Image Dergisi*'nde yer alır ve bundan 35 dolar kazanır. Bu öyküden hareketle kaleme alacağı *Stand - Mahşer* başlıklı roman bütün romanları içinde en sevileni olacaktır.

1970 yılında Karanlıktaki Kılıç - *Sword in the Darkness* adlı 150 000 kelimelik bir roman bitirir. Yayıncılara yollar.

Kimse talip olmaz. Yıllar sonra kendisi eseri hakkında şunu söyleyecektir. 'Sarhoşken bile beğenemediğim bir metindi.'

King Hayatının Kadınını Buluyor

King yıllar sonra şunu yazdı: 'Hayatımda yaptığım tek önemli şey Tabitha Spuce'ya evlenme teklif ettiğim andır. Ona sırlıslam âşık olmuştum.' 2 Ocak 1971'de Stephen Edwin King ve Tabitha Jane Spruce Orono'nun kuzeyindeki Old Town'da evlendiler. Tabitha, Roma Katolik Kilisesi'ne bağlı olarak büyütülmüştü. Evlilik seromonisi katolik kilisede yapıldı. King'in ailesi Metodist Kilise'ye bağlıydı. Resepsiyon da metodist kilisede yapıldı.

Zor Yıllar

1971 yılında Tabitha üniversitenin tarih bölümünden mezun oldu. Kendisine uygun bir iş bulması mümkün değildi. Bangor'daki Dunking Donuts'ta garson olarak çalışmaya başladı. Bu arada Naomi adlı kızları doğdu. King yazmaya devam ediyordu. *Getting It On* adlı eseri basıma uygun bulunmadı. Editörü 'karakterler iyi çizilmişti, ama kurgu çok karmaşıktı' diyecekti sonradan.

King bir öğretmenlik işi buldu. Hampden Academy'de ders vermeye başladı. King bu yılları sonradan kötü zamanlar olarak değerlendirecekti. 'Eseri basılmamış biriydim, bir treylırdı yaşıyordum, yazarlığı beceremeyeceğim duygum giderek artıyordu, kıt kanaat geçiniyordum ve

bebek her gece ağlıyor, çığlıklar atıyordu.'

Bugün Stephen King Maine'deki malikanesinde karısı Tabitha King ile yaşıyor. Owen Phillip, Joseph Hillstrom ve Naomi Rachel adlı üç çocuğu ve şimdilik dört torunu var

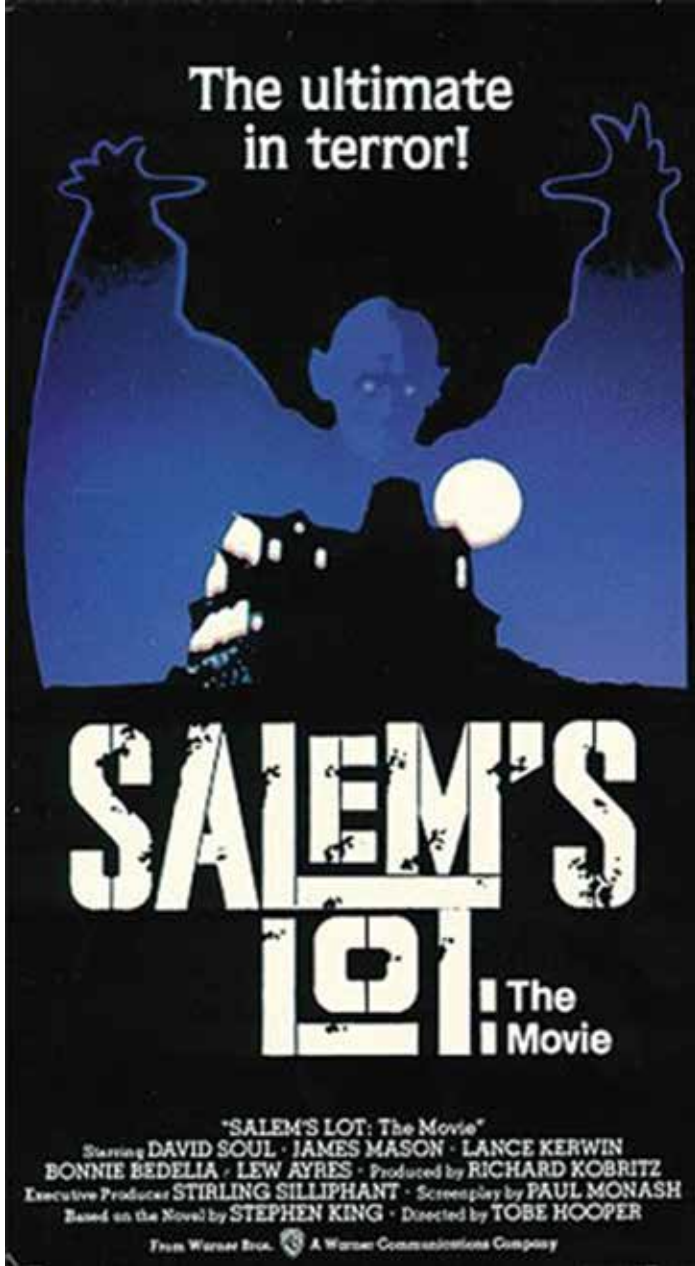
Korku Romanı Satıyor

1971'de King, Koşan Adam – *The Running Man* adlı eserini yazdı. Hasta çocuğuna ilaç alabilmek için ölümcül bir yarışmaya giren adamın öyküsünü sanki kendi de ölümcül bir yarışmadaymış gibi 72 saatte yazdığı söyleniyor. Bu eseri de yayıncılar tarafından reddedildi.

Bunlar olurken o yıllarda dünyaca ün kazanan ve filme çekilen üç roman yayımlandı. Üçü de korku janrındaydı.

1967 - Ira Levin'in Rosemary'nin Bebeği – Rosemary's Baby'si
1971 - William Peter Blatty'nin Şeytan – The Exorcist'i
1971 - Thomas Tryon'un Diğeri – The Other'ı

Bu kitaplar King'in yakın gelecekteki ününün tarlasını sürüyordu. 1973 ocağında King, *Carrie* adlı romanını Doubleday Yayınevi'ne, editör William Thompson'a yolladı. Thomson bu kitabı basmaya karar verdi. *Carrie* bir anda çok satan kitap oldu. Bunu 1974 nisanında İkinci Geliş - *Second Coming* adıyla yazılan ve *Salem's Lot* adıyla piyasaya çıkan ikinci kitap izledi. İkinci kitap da iyi sattı. Ünü bütün dünyayı tutacak bir yazar doğmuştu.

Atlasta Bir Nokta

1974 yazının sonunda Stephen King özel bir kitap yazmaya karar verdi. Bunun için bir lokasyon seçmek istedi. Yazdığı bütün kitapların konusu Maine'de geçiyordu. Biraz tebdili mekân eylemek iyi olacaktı. Yazarlık işi hobi olmaktan çıkmıştı. Kariyere dönüşüyordu. King yer seçme işini şöyle anlatıyor: "Karım 'nereye gitmek istiyorsun?' dedi ve sonra gözümü bir mendille bağladı. Rand Mc Nally'nin atlasında ABD'yi açtı ve 'Elinle bir yeri işaretle' dedi. İstedğini yaptım. Parmağımla hiç görmeden Colorado'yu, Boulder şehrine çok yakın bir yeri işaretledim."

Ve hiç vakit kaybetmeden Boulder Şehri'nde South Forty-second Sokağı 330 numarada, 30 Ekim 1974'te Estes Parkı'na yakın Stanley Otelinde kalırlar. Colorado o aylarda yaklaşan kışın da etkisiyle kurtların uluduğu tekinsiz bir eyalettir. Otele giden yolda şöyle bir tabela vardır. '15 Ekim'den itibaren yollar muhtemelen kapalı olacaktır'

217 Nolu Oda

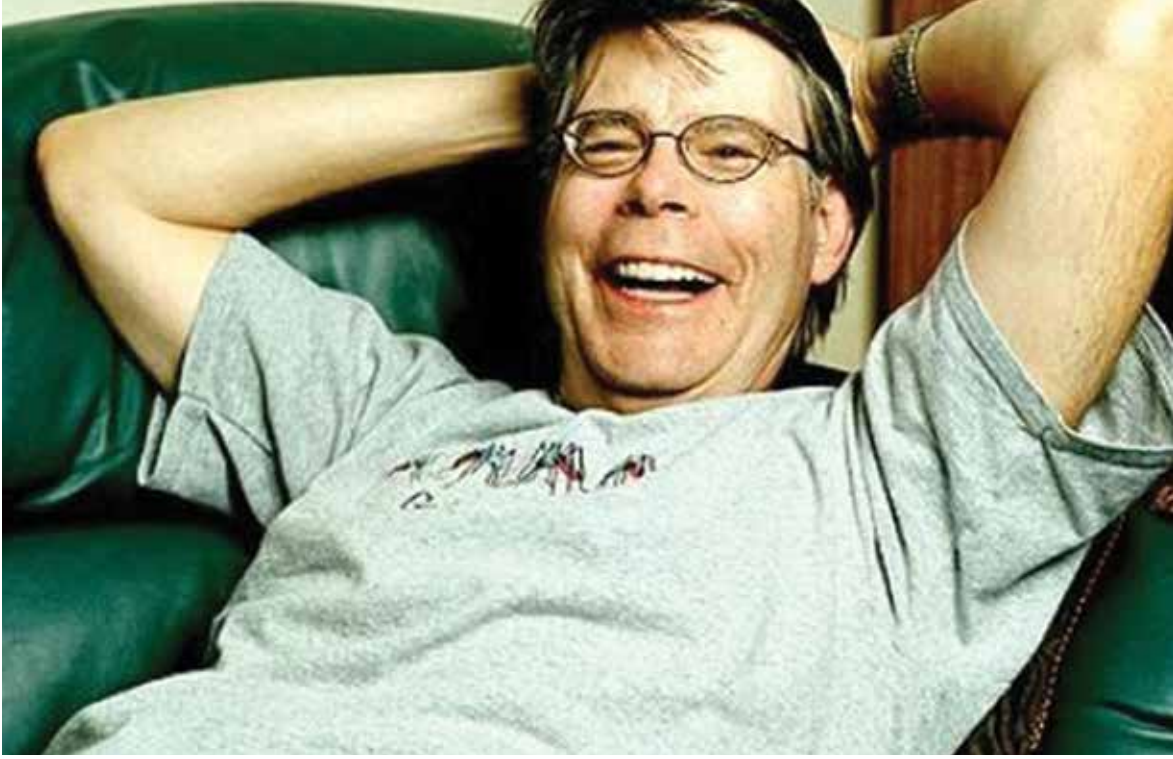
Karı koca 217 numaralı odada kalırlar. Balo odasında müzik yoktur. Sezon sonudur. Otel kapanışa hazırlanıyor. Akşam yemeğinden sonra Tabitha King yatmak için odalarına çekilir. Stephen King bara gider. Ona Grady adlı bir barmen hizmet eder. King odasına gitmek için bomboş uzun koridorlardan psişik güçleri, bir ses yükselticisi gibi etki yapan küçük bir çocuğu hayal etti. 'Otelin mazisinde yaşanmış kötücül olaylar ardında iz bırakmış olsa ve çocuğun psişik gücü bu izleri canlandırırsa. Şu odada bir ceset bulunsa mesela. Çocuğun babası tövbe etmiş bir alkolik olsun. Otel onu ele geçirip anne ve çocuğu elimine etmeye çalışsa.' King gece odasına yatmaya giderken öykü doğmuştu.

King sonradan bir söyleşide, The Shining'deki baba oğul ilişkisi için şunları söyleyecektir:

'Tv'de babalar hep iyidir, ama gerçekte ebeveynler daima iyi değildir. Ben babasız büyüdüm. Kendimin de motivasyon olarak her zaman iyi olmadığım gerçeğiyle yüzleşmeliydim.'

Kitaplar ve Filmler Ard Arda

King kitabı Parıltı - The Shine- adıyla yazar ve yayıncıya yollar. Yayıncı The Shine için pek heyecanlı değildir. Robert Marasco'nun Gazap Tohumu - Burnt Offerings adlı kitabı 1973'te yayımlanmış ve 1976'da filme çekilmiş ve baş rolleri Karen Black, Oliver Reed, Bette Davis oynamıştır. Marasco'nun öyküsünde anne, baba, oğul ve teyze kendi plajı olan bir ev kiralar. Bu harika ev tekinsizdir. Onları hoş ve keyifli bir yaz yerine büyük bir felaket beklemektedir. Yayıncıyı isteksizleştiren öyküdeki bu benzerliktir.

Ayrıca *Carrie*'de telekinetik kız, *Salem's Lot*'ta vampirler ve *The Shine*'da da telepatik çocuk konusu işlenmektedir. Kitabın yayımlanması için beklerken, King dünya nüfusunu sonlandıran laboratuvar yapımı olan, *Captain Trips* adlı bir virüsün yıkımı ve sonrasını konu olan *Stand* - Mahşer adlı romanını yazdı. Bu yazım iki yılını aldı ve tam 1200 sayfa hacmindeydi. Bu arada *Carrie* romanı 1975'te 1,33 milyon adet sattı.

1976'da ünlü yönetmen Brian De Palma *Carrie*'yi filme çekmeye karar verdi. Telekinetik kız rolünü Sissy Spacek adlı tanınmamış bir genç oyuncuya verdi. Filmde çok genç John Travolta ve Nancy Allen da vardı. Sissy Spacek ve bu ikisi birkaç yıl içinde çok ünlendiler. *Carrie* filmi hepsine uğurlu gelecekti.

1977 yılında 3. Kitap *The Shining* adıyla çıktı. Çok satanlar listesinde birinci oldu. Ünlü yönetmen Stanley Kubrick öyküyü 1979'da filme çekti. Jack Nickolson ve Shelley Duval'ın baş rolleri oynadığı film de ayrıca bir olay oldu. Hâlâ birçok kimse için gelmiş geçmiş en iyi korku filmidir.

40 Yıl Sonra

40 yıl sonrasına günümüze gelelim. Stephen King 70 yaşına girmek üzere. En son olarak 2016 yazında *End of Watch* - Nöbetin Sonu adlı romanını yayımlayarak bir üçlemeyi noktaladı. 2014 yılında yayımladığı bir

dedektif romanı olan – *Mr Mercedes* - Bay Mercedes dizinin birinci kitabıydı. Bunu 2015'te çıkan *Finders Keepers* – Kim Bulursa Onundur adlı roman takip etmişti.

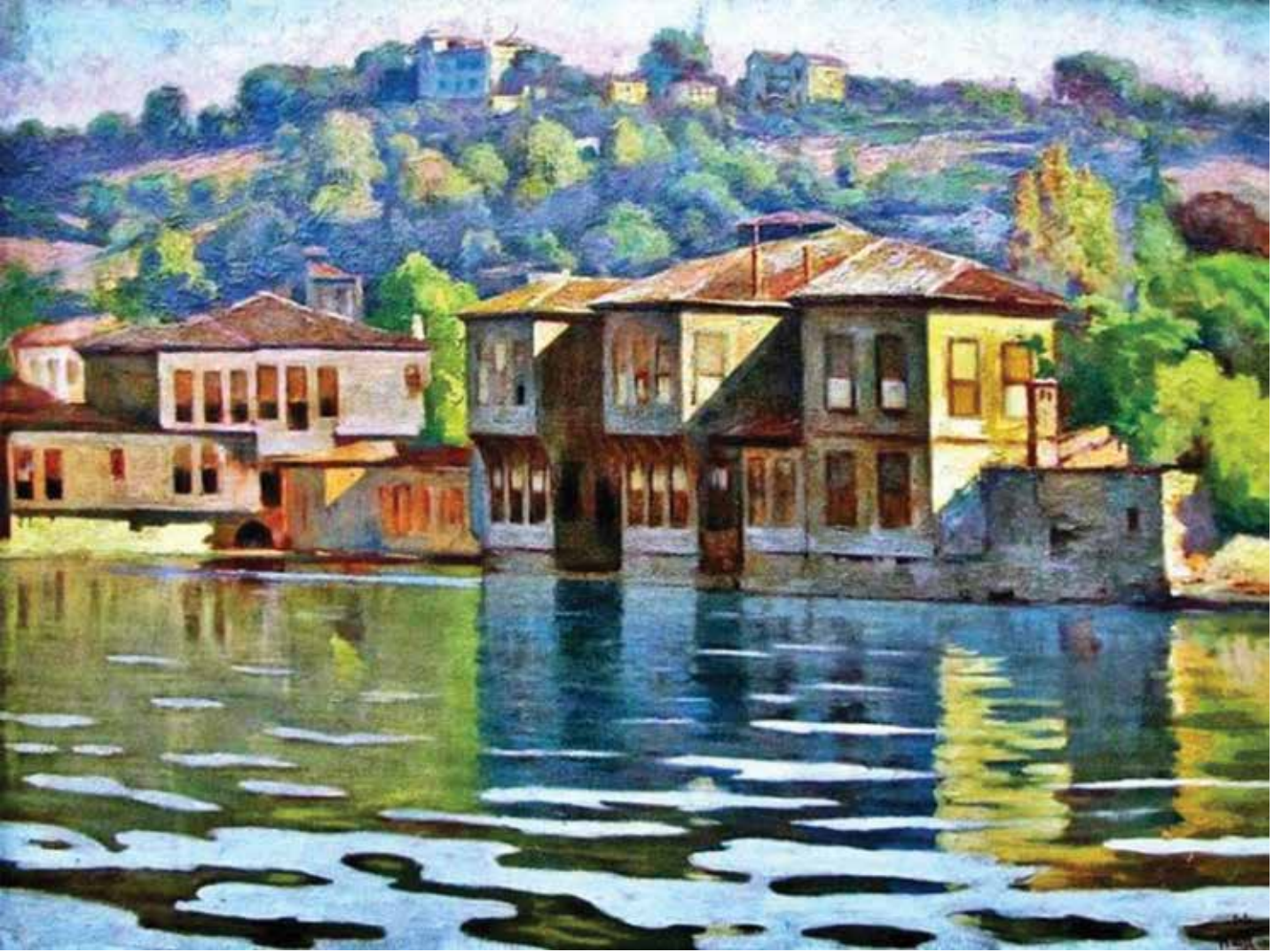
Dar alanda bu denli çok eser vermiş bir yazarı ancak bu kadar anlatabildim. Gerisi bu yazıdan uyanan merakla size kalıyor sevgili tekinsiz metin okurları. İnsanlar neden korku-gizem türünde kitap okumayı seviyor? Subliminal mesajlar üzerimizde ne denli etkili oluyor? Gerçeklerden türeyen karanlık bir bölge var mı? Bu soruların peşinden seğirtin lütfen.

Yazımı Stephen King'in en sevdiğim 10 kitabının listesiyle noktalıyorum.

Sadık Yemni'den 10 Stephen King kitabı

- 1 - Medyum - *The Shining*
- 2 - Ceset - *The Body*
- 3 - Uzun Yürüyüş - *The Long Walk*
- 4 - Hiddet - *Rage*
- 5 - Mahşer - *Stand*
- 6 - Kara Kule Serisi- *The Dark Tower*
- 7- Sadist - *Misery*
- 8 - Şeffaf - *The Tommyknockers*
- 9- Düş Kapanı - *Dream Catcher*
- 10- 11/22/1963

ASKER RESSAMLAR

Halil Paşa

Ahmet Ziya Akbulut

Yazı Elvan Arpacık

Ferik İbrahim Paşa, Fahri Kaptan (Bahriyeli Fahri), Ahmet Hamdi Bedri (Balatlı Hamdi), Hüseyin Giritli, Halil Paşa, Salih Molla Aşki ve adları bilinmeyen bir grup ressam; resmin yasak olmaktan çıktığı dönemde ülkemizin ilk ressamları, resim sanatının Türkiye'deki öncüleri.

Haklarında internet üzerinden araştırma yaparsanız, pek çoğunun tablosunun birbirinin adıyla anıldığını görürsünüz, bilgi kirliliği. Şunun şurasında 1800'lerin sonu 1900'lerin başından söz ediyoruz ama kayıtlı bilgilerimiz kıt ve net değil. Vikipedi'yi doğru kabul ederek ve her on yılda bir ev değiştirmem sırasında kolilerde, orada burada yitirdiğim, unuttuğum, kimi zaman dağıtmak zorunda kaldığım kitaplarıma yanarak-çünkü konuyla ilgili kitaplarım vardı- ressamlarımızı anmak istiyorum.

Bu ressamlar, Hikmet Onat, Nazmi Ziya, Naci Kalmukoğlu, İbrahim Safi, Fikret Mualla, Eşref Üren Kadri Aytolon'ların öncülleri. Bugünkü Mimar Sinan Üniversitesi'nin kurucularından Osman Hamdi de dönem itibariyle kısmen asker ressamlar grubuna dahil edilebilir. Eklemede fayda var, çoğu Osmanlı Saray efradından, devlet dağdaki çobana, 'gel seni Avrupa'ya resim öğrenmeye göndereyim' demez, eldeki kaynaklardan yararlanır önce.

Adı üstünde asker ressamlar, hepsi birer asker, askeri okulda yetişiyorlar. Osmanlı'nın dini yasaklara - ki suret yapma yasağı - karşın Batılılaşma çabaları içinde olduğu zamanlar. Bu asker ressamlardan azı, ama pek azı Avrupa'ya gidip eğitim alma fırsatı buluyor, çoğu el yordamıyla, Batıdan gelen araç gereç, kitaplarla kendi kendini yetiştiriyor. Avrupa'daki, çağdaşları; Paul Cézanne, Edgar Degas, Edouard Manet, Camille Pissarro, Auguste

Ferik İbrahim Paşa

Renoir, Alfred Sisley empresyonizme doğru yelken açmışken, onlar klasizm rotasında yola çıkmışlardı, perspektifi henüz öğreniyorlardı. Aralarından kimilerinin romantik yaklaşımları J.M. William Turner'ı anımsatsa da büyük olasılıkla ondan haberleri yoktu, bu İstanbul'un doğal romantikliğiydi.

Bu ilk kuşaktan sonrakiler çok daha şanslı olacaklar ve Fransa André Lhot ya da Fernand Léger atölyelerine gideceklerdir. Bu kuşaktakilere de cumhuriyet dönemi ressamı diyebiliriz. Öyle ki ister devlet, ister kendi olanaklarıyla olsun, Fransa'ya gidip de bu iki atölyeden birinde derslere katılmayan yok gibidir. Bu atölyelerin öğrencilerinden Türk resim tarihinde kendilerine yer edinmiş ressamlarımız arasında akla ilk gelenleri Cemal Tollu, Nurullah Berk, Neşet Günal, Zeki Faik İzer, Elif Naci, Zühtü Müridoğlu, Turgut Zaim, Halil Dikmen, Fahrünnüssa Zeid, Zeki Kocamemi olarak sayabiliriz.

Asker ressamının ilk nüvesi II. Selim dönemi. 1795'te açılan Mühendishane-i Beri-i Hümayun'da ilk resim dersleri verilmeye başlanıyor. II Mahmut - bu ikincilerde bir hikmet var - tablolarını yaptırıp devlet dairelerine astırıyor. 1827'de açılan Askerî Tıbbiye ve 1834'te açılan Mekteb-i Harbiye'ye de resim dersleri konuluyor. Artık ok yaydan çıkmıştır, bu topraklarda resim sanatı yeşerecek, ressamlar yetişecektir. 1859'da açılan Mekteb-i Mülkiye, 1868'de açılan Galatasaray İdâdisi (Lisesi) ve 1872'de açılan Darüşşafaka İdâdisi'nde de programlara resim dersleri konulacaktır.

Yazının girişinde adlarını saydığımız ressamlarımız bu okullardan yetişmişlerdir. Tanzimat dönemi dediğimiz 1860'lı yıllarda Fransa'ya resim öğrenimi için gönderilen Türk ressamı için Paris'te Mekteb-i Sultani kuruldu ve 1874'e kadar hizmet verdi. Gérôme, Boulanger ve Cabanel atölyelerinde yetişen sanatçılar arasında Süleyman Seyyid ve Ahmet Ali Paşa sıvırdı. Aynı dönemlerde İstanbul'a gelen çok sayıda yabancı ressam da görüyoruz. Bunlardan öne çıkanlar İvan Ayvazovski ve Fausto Zonaro, defalarca gelip gidiyorlar, İstanbul'a bağlanıyorlar. Kimi macera, kimi merak ettiği oryantalizm üzerine bilgi sahibi olmak amacıyla gelenlerin içlerinde çok iyi gravürçüler ve ressamlar var kuşkusuz - Melling gibi - ama çoğunun yaptığı hamam ve harem tabloları, ressamların fantezileri ve kulaktan dolma bilgilerle olduğundan sağlam bir oryantalist bilgi içermiyor.

Bu akım sırasında İstanbul'a gelen Fransız Guillemet bir resim atölyesi kurdu. Bu atölyeden Mıgırdıç Civanian ve Sarkis Diranyan gibi ressamlar yetişti.

İstanbul'da ilk sergi 20 Şubat 1863'te gerçekleşti. Gerçek anlamda ilk resim sergisi ise, 1873 yılında Şeker Ahmet Ali Paşa'nın öncülüğünde açıldı. Sultan Abdülaziz 1871 yılında heykeltıraş Fuller'e at üzerinde bir heykelini yaptırdı.

1876 yılında II. Abdülhamit ile başlayan meşrutiyet döneminde Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisinin kurulması için, 1882 yılı başlarında Osman Hamdi Bey (1842-1910) Paris'te resim öğrenimi gördüğü için görevlendirildi. 3 Mart 1883 tarihinde öğretime başlayan okulun ilk mezunları Ressam Ömer Adil (1868-1924), Osman Asaf (1869-1935), Tekezâde Sait (1870?), Mehmet Muazzez Özduygu (1871-1956), İsmail Hakkı Atunbezer (1871-1940) ve Şevket Dağ (1876-1944) oldu.

İlk Türk ve Asker ressamından Ferik İbrahim Paşa (1815-1891 Üsküdar) üzerinde ayrıca durmak istiyorum: Mirati Mühendishane ve Elvahı Nakşiye koleksiyonları, İbrahim Paşa'yı ilk Türk Ressamı olarak tescil etmektedir.

Mühendishanei Berri-i Hümayun'u 1835 yılında bitirdi. İki resim eğitimi görmek üzere Avrupa'ya gönderilen öğrenciden biri Ferik İbrahim Paşa, diğeri Mülazim Sani İbrahim Efendi'dir. Sanatçının öğrenim için gittiği yerin Viyana mı, Londra mı olduğu net olarak bilinmiyor, arkadaş-

Halil Paşa'nın ressam kız tablosu asker ressam grubundaki nadir figüratif resimlerden

Avrupa'daki, çağdaşları; Paul Cézanne, Edgar Degas, Edouard Manet, Camille Pissarro, Auguste Renoir, Alfred Sisley empresyonizme doğru yelken açmışken, onlar klasizm rotasında yola çıkmışlardı, perspektifi henüz öğreniyorlardı. Aralarından kimilerinin romantik yaklaşımları J.M. William Turner'i anımsatsa da büyük olasılıkla ondan haberleri yoktu, bu İstanbul'un doğal romantikliğiydi

larının Londra'ya gittikleri göz önüne alındığında kendisinin de Londra'ya gittiği ağırlık kazanmaktadır. Yurt dışından ne zaman döndüğüne ilişkin bilgiye rastlanmıyor. Sultan Abdülmecid'e resim dersleri veriyor hatta portresini de yapıyor. Halil Bey'in Elvahı Nakşiye'sinden anladığımızı göre Ferik İbrahim Paşa korgeneral rütbesine yükselerek Askeri Şura üyeliğinde de bulunuyor. Sanatçının ürettiği çok sayıda eserin Şeker Ahmet Paşa tarafından satın alındığını da aynı kaynaktan (Elvahı Nakşiye - Osmanlı dönemi koleksiyonu) anlıyoruz

Sanatçı, dönem açısından klasik ekolden yetişmiştir ancak, özellikle Abdülmecid'in portresi eserinde realizme sadık kaldığını, padişahın çiçek bozuğu yüzünü olduğu gibi tuvale aktarmasından anlıyoruz. Sanatçının bu yüzden Bursa'ya sürüldüğü iddia edilmiştir. II. Abdülaziz döneminde de itibar görmüş olan sanatçı 1891 yılında, 76 yaşında Üsküdar'da öldü. Üsküdar Özbekler Dergâhı'nda yatmakta olan Ferik İbrahim Paşa'nın çoğu peyzaj ve

Fahri Kaptan

Fahri Kaptan

natürmort olan eserleri arasında II. Abdülaziz'in bir portresinin de bulunduğu söylenmektedir.

Asker ressamı olarak kişisel olarak ilgimi çekense Fahri Kaptan. Resimlerindeki dingin havayı destekleyen naif bir yaklaşımı var. Doğru perspektifi hâkim kılma çalışmaları, 18. Yüzyıl İngiliz manzara ressamlarının anımsatan kompozisyonlarıyla, gruptan biraz ayrıışan bir fırçası var.

Asker ressamının, ilk olmanın verdiği heyecan ve kısıtlı olanaklar nedeniyle Batıdaki dönem ressamlarını taklit etmiş olduklarını, henüz kendi kişiliklerini oluşturamadıklarını görüyoruz.

Ama biliyoruz ki, sanat akımları birbirini tetikler sanatçılar birbirini esinler. Asker ressamının girişimiyle başlayan Türk resim sanatı, ilerleyen yıllarda dünya resim sanatı içinde yerini almıştır.

II. Mahmut'un İtalyan opera sanatçısı Giuseppe Donizetti'yi -Donizetti Paşa- Osmanlı bandosunun şefi olarak getirtmesinden sonra ressamlar için de harekete geçmesi, Osmanlı'nın geleneksel sanatlar yanında çağdaş sanatlar da da varlık göstermek istediğinin kanıtı değil midir?

Aynı dönemlerde İstanbul'a gelen çok sayıda yabancı ressam da görüyoruz. Bunlardan öne çıkanlarsa İvan Aivazovski ve Fausto Zonaro, defalarca gelip gidiyorlar, İstanbul'a bağlanıyorlar. Kimi macera, kimi merak ettiği oryantalizm üzerine bilgi sahibi olmak amacıyla gelenlerin içlerinde çok iyi gravürçüler ve ressamlar var kuşkusuz -

Bir Şarkıdır İstanbul...

Yazı: Ayşe Yetmen

Kendisi zaten çok güzel bir şarkı kıvamında olan İstanbul Şehrini şarkı ve şiirlere konu olmaması mümkün mü? İstanbul pek çok şarkının içinde ya adıyla doğrudan vardır ya da bir semtiyle yer alır veya müziğin tınısında İstanbul hissedilir.

Kadri Şençalar'ın bestesi, Vecdi Bingöl'ün sözleriyle yüreklerimizde taht kuran "Ey güzel İstanbul benim sevgili yârim" adlı Nihâvend şarkı ki "Ah Güzel İstanbul" olarak da bilinir...

Şençalar'ın eserinde;

"ey güzel İstanbul, benim sevgili yârim güzelliğin aksetmiş Boğaz'ın sularına" denilirken, Alâeddin Yavaşca'nın hicaz şarkısında; İstanbul Boğaz'ı "Boğaziçi şen gönüller yatağı" olarak hayat bulmaktadır.

Boğaz gibi, Adalar da pek çok İstanbul şarkısına konu olmuştur. Yesâri Asım Arsoy hicaz makamındaki şarkı-

sında "Adalardan bir yar gelir bizlere" diye seslenirken, Şükrü Tunar hüzzam bestesinde "Adanın yeşil çamları aşkımıza yer olsun, Ne çare ayırdı felek kalplerimiz bir olsun" der.

Rivayet odur ki, Besteci, Adalı bir genç kıza âşık olur. Mühendislik mektebi öğrencisi Güzide Hanım da Üstada karşı boş değildir. Evlenmeye karar verirler. Ne var ki, Tunar'ın aileyle tanışması hüsrarla sona erecek, ancak, o sevdadan bize bu güzel şarkı armağan kalacaktır. Ünlü Klarnet Üstadı aşkını sazında böyle dillendirirken, Osman Nihat Akın arkadaş hasretini "Yine bu yıl ada sensiz içime hiç sinmedi" diye dile getirecektir ünlü nihâvend eserinde. Yine Yesâri Asım Arsoy "Biz her gece Heybeli'de mehtaba çıkardık" diye başlayan sultaniyegâh makamındaki bestesinde "Sandallarımız neşe dolar zevke kanardık" diye devam eder. İstanbul'un mücevheri adalar üzerine daha pek çok şarkı ve şiir vardır muhakkak ama biz burada birkaç örnekle yetineceğiz.

Şarkıları bitmez İstanbul'un

Levent Yüksel'den Yarım İstanbul

Teoman'dan İstanbul'da Sonbahar

Aradan Sezen Aksu haykırır; "İstanbul İstanbul Olalı"

Sertab Erener "Birini Sevmiyorsan İstanbul Çekilmez" der şarkısında

Athena Beyoğlu'nda Gezersin Gözlerini Süzersin,"i yeniden yorumlar

Pamela "İstanbul Seni Kaybetmiş, İlaçlayıp Berbat Etmiş" derken, Ceza onu haklı çıkaracak "rap"iyle "Ne Kadar Acımasız Olsa da Bu şehir" diyerek kenti protesto eder.

Ayşe Sicimoğlu'nun seslendirdiği "İstanbul Pas

Constantinople"u dinleyenler, eski bir melodiyi anımsayacaklar. Ve bu şarkı için olasılıkla babası Ayhan Sicimoğlu'nun deyimiyle "hastasıyız" diyeceklers.

Semtleri de sık sık hayat bulur şarkılarda İstanbul'un. Hüseyin Mayadağ'ın güftesinden, Teoman Alpay'ın nihâvend makamında bestelediği "Dün Göztepe'nin neşeli bir âlemi vardı Şen kahkahanız bahçelerin koynunu sardı Hicran ne gezer Göztepe'de gam ne arardı Şen kahkahanız bahçelerin koynunu sardı" mesela... Ya da uşşak makamında yürük aksak usuldeki anonim İstanbul türkü "Fındıklı bizim de yolumuz" veya yine anonim bir türkü; mahur makamında " Beyoğlu'nda gezersin gözlerini süzersin" "Küçüksü'da gördüm seni, gözlerinden bildim seni..." Söz ve müziği Tamburi Mustafa Çavuş'a ait bu şehnaz buselik şarkı, kadınların bir örnek olduğu günlerdeki "gözlerin" anlamını nasıl da vurgulamakta.

Üsküdar ve Çamlıca'nın ayrı bir yerleri vardır eski şarkılarda. Türkiye'ye gelen yabancıların dahi dillerine dolanan ilk şarkı "Üsküdar'a giderken..." Nuri Halil Poyraz'ın aksak usuldeki nihâvend şarkısı "Çamlıca yolunda, âşığı kolunda" Söz ve Müzikleri Yesâri Asım Arsoy'a ait, biri nihâvend "Biz Çamlıca'nın üç gülüyüz" diğeri hicaz "Sazlar çalınır Çamlıca'nın bahçelerinde" hâlâ dillerimizde nağme olmayı sürdüren eserlerdir.

Ya Üstat Münir Nurettin Selçuk'un Yahya Kemal'in şiirinden bestelediği nihâvend şarkı "Kandilli yüzerken uykularda, mehtabı sürükledik sularda..." şarkısına ne dersiniz? Veya Behçet Kemal Çağlar'ın sözleriyle yine Münir Nurettin'in bestelediği ve yine nihâvend bir eser, "Bir tatlı huzur almaya geldik Kalamış'tan..." ya da nam-ı diğer "Yok başka bir yerin lütfü ne yazdan ne de kıştan..."

Türk Sanat Müziğinin belki de en nazik şarkısı: "Bir bahar akşamı rastladım size..."

Hikâyesi oldukça ilginç. Sözlerinin yazarı Fuat Bey daha lise yıllarındayken rüyasında güzel bir kız görmüş. Uzun zaman etkisinden kurtulamamış bu rüyanın ve bu genç kızı aramış durmuş. Ama tabii öyle bir kıza rastlaması mümkün olmamış. Durumundan endişelenen ailesi onu bu platonik aşktan kurtarmak için mi bilinmez evlenmeye zorlamış. Uzun yıllar öğretmenlik yapan Fuat Edip Bey'in yaşlılık günlerinde yolu bir akşamüstü Çamlıca Kız Lisesi'ne düşmüş. O yoldan geçerken öğrenciler de dağılmaktaymış. Birdenbire karşısında yıllar önce rüyasında gördüğü kıızı bulan Fuat Bey kalakalmış. Genç kız da bu yaşlı adamın kendisine bakışından şaşkın, utanarak uzaklaşmış. İşte o unutulmaz şarkının güftesi bunun üzerine yazılmış.

Eleleonline; Eski aşklar, mutluluk, hüznün ve bir bahar akşamı Kürşat Başar'dan alınmıştır "Bir bahar akşamı rastladım size Sevinçli bir telaş içindeydiniz Derinden bakınca gözlerinize Neden başınızı öne eğdiniz?"

Bu sözler Üstat Selahattin Pınar'ın sazından hicaz makamında güzel bir şarkıya dönüşmüş.

80'li yıllarda dillere dolanan ancak şimdilerde pek terennüm edilmeyen bir şarkı vardı ki, içinde neredeyse İstanbul'un tüm semtleri resmî geçit yapıyordu. Âşık Yener'in sözlerini Ünal Narçın bestelemiş; bir nihâvend fantezi: Kız sen İstanbul'un neresindensin;

"Duruşun andırır asil soyluyu
Hisâr, Kuruçeşme, Sahilboylu mu
Arnavutköylü mü, Ortaköylü mü
Kız sen İstanbul'un neresindensin

Bilmem sözlü müsün, ya nişanlı mı
Sevgilin yaşlı mı, delikanlı mı
Emirgân, Bebekli, Âşıyanlı mı
Başında esen kavak yeli mi
Gözünden akan aşkın seli mi
Sarıyer, Tarabya, İstinyeli mi
Kız sen İstanbul'un neresindensin

Soyun buralı mı, başka yerden mi
Huyun âşığına küsenlerden mi
Yeşilyurt, Florya, Üsküdar'dan mı
Kız sen İstanbul'un neresindensin"

İnternet'ten yararlanıldı.

Hemen hemen her şarkının bir hikâyesi vardır dedim ya... Bunlardan bir tanesi de Saray mabeyincisi bestekâr Hacı Arif Bey'in Namık Kemal'in şiirinden bestelediği meşhur segah şarkı: "Olmaz ilâç sine-i sad-pâreme". Saray'dan döndüğünde Padişahın özel izniyle evlendiği eşi, Zülf-i Nigar Hanım'ın mustarip olduğu verem hastalığından ağırlaştığını gören bestekâr, onun elini tutup gözlerine bakarak bu şarkıyı bestelemiştir.

"Yine bir Gülnihal aldı bu gönlümü" Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin rast semai usulündeki bu şarkısı pek çok kız çocuğunun adının "Gülnihal" olmasına neden olmuştur.

Ahmet Rasim'in "ömrünün hasılası" dediği kendi şiirinden Tatyos Efendi'nin bestelediği uşşak makamındaki "Gamzedeyim deva bulmam" şarkısı. Dillerde hâlâ dolaşmaz mı?

Gamzedeyim devâ bulmam
Garibim bir yuva kurmam
Kaderimdir hep çektiğim
İnlerim hiç rehâ bulmam

“Bey sakın geç kalmayınız, bu akşam erken geliniz!”

Burica üçdört aydır eve uğramayan Üstat Ahmet Rasim’in karısından gelmişti. Yazar Bakırköy sahiline inerken mırıldanıyordu; “Sakın geç kalma erken gel...” diye. Miltiyadi Gazinosunda dostu Selami Paşa’ya şöyle diyecekti; “Evden çıkarken refikam bana tembih etti. ‘Geç kalma erken gel’ diye, ben de buraya gelene kadar bunu bir kıta haline getirdim, besteledim.”

Üstat kadehinden bir yudum almış ve ellerini dizlerine vurup usul tutarak ünlü eserini mırıldanmaya başlamış. Meclise Tatyos Efendi’nin de katılımıyla yeni vücuda gelmeye başlayan eser, geç saatlere kadar çalınıp söylenmiş

İnternette yararlanılmıştır.

“Bu akşam gün batarken gel
Sakın geç kalma erken gel
Tahammül kalmadı artık
Sakın geç kalma erken gel

Cefa etme bana mahım
Sonra tutar seni ahım
Üzme beni şivekârım
Sakın geç kalma erken gel”

Üstadın refikası kendisinden geç kalmamasını rica etse de sabahın ilk ışıklarına kadar söylenen bu şarkı nedeniyle o gece de kadının gözleri yine yollarda kalmış.

Eski şarkılara takıldık kaldık ancak, İstanbul üzerine öyle çok şarkı yakılmış ki, burada tümünü yazma şansımız yok ama hiç olmazsa adlarını analım: İstanbul Sokakları gibi, Ah İstanbul gibi, Elveda İstanbul gibi, İstanbul İstanbul olalı gibi, Her şeyinle güzelsin gönüllerde esersin gibi gibi... devam eder gider.

Peki ya İstanbul’u anlatan yabancı dilde söylenen şarkılar: Alaturka sazların da yer aldığı Marc Aryan’dan İstanbul. Morrissey’in sesinden İstanbul. The Gates of İstanbul Loreena McKennitt’den ve de Swing Along’dan The Four Lads İstanbul.

Çağıl Üner, 10/11/2014 İnternet

Deniz Kızı Eftalya’nın sesinden, “Seni Gören Bir Melek Sanır Kadıköylüm”, Kadıköy’ün köy sayıldığı taş plaklardan kalma bir klasik.

Geçen yıllarda Levent Erden’in sunduğu “İstanbul Kafası” adlı programın ilginç bir jenerik müziği vardı; “İstanbul Bu Neyin Kafası?” Bu sorunun yanıtını bulan bir İstanbullu çıkmadı henüz.

Vedat Türkalî’nin şiirini Edip Akbayram’dan dinlemeyenimiz yoktur; Bekle Bizi İstanbul...

Sabah uyandıığınızda yağmur yağıyorsa ve İstanbul’daysanız, MFÖ’nün “Bu Sabah Yağmur Var İstanbul”da şarkısı ortama uygun düşer.

Pinhani’den İstanbul ağıtı gibi güzel bir şarkı:
“İstanbul’da kimim var, kimin için bu toz duman
İstanbul’da neyim var, ne kaldı ki kalabalıktan
Kaçamayıp da saklanan kedcikler gibi sığındım senin sıcaklığına
Sevmiyorsan İstanbul’u benim gibi kaçalım yine bozkırlara.”

Yine eskilerden "İstanbul'un kızları bilsen ne şeker" Dario Moreno.

İstanbul üzerine yapılan şarkılar hep sevgi, seveda üzerinedir ama bir tanesi var ki ilk bakışta İstanbul'u sevmemeyi anlatır gibi görünür. Ne ki, ben bu şarkının öyküsünü belki de 40 küsur yıl önce radyodan dinlemiştim. Bestecisi anlatıyordu sanırım. Ankara Radyosunda görevliyken, sık sık İstanbul'a sevgilisini ziyarete giden bir meslektaşım varmış. Aralarında bu sevgiliyi "İstanbul" diye adlandırmışlar. Bir İstanbul dönüşü arkadaş pek kederli imiş; anlamışlar ki arkadaşları sevgiliden ayrılmış. Bunun üzerine de işte bu şarkı doğmuş. Orada sevilmeyen İstanbul şehri değil, vefasız sevgili imiş.

Şarkının ilk dörtlüğü:

"İstanbul'u artık hiç sevmiyorum;
Orda başladı aşkım, orda oldu ayrılık;
Orda verdik el ele, yine orda bıraktık."

Erol Sayan'ın rast makamındaki bu şarkısı özellikle 70'li yıllarda dillerden hiç düşmezdi.

İçinde "İstanbul" geçmese de tınısında "İstanbul" saklı olan "Fikrimin İnce Gülü"nü de anmadan geçmeyelim. Muallim İsmail Hakkı Bey'in acemkürdi eseri:

"Fikrimin ince gülü
Kalbimin şen bülbülü
O gün ki gördüm seni,
Yaktın ah yaktın beni"

"İstanbul'da Bir Barda
Bir Bardak Şarap Yanımda"
Mirkelam.

Nazım Hikmet'in sözlerini Cem Karaca beste lerse ne olur? Dinleyip kendiniz karar verin biz sözleri aktarıyoruz.

Hep kahır - Cem Karaca - Şiir Nazım Hikmet

dur! bırak !
kaynasın kahvenin suyu...
bana İstanbul'u anlat nasıldı?
bana Boğazı' anlat nasıldı?
haziran titreyişlerle, kaçak yağmurlar ardı.
yıkılmış kurunur muydu o yedi tepe
ana şefkati gibi sıcak güneşte...
insanlar gülüyordu de,
trende,vapurda,otobüste
yalan da olsa hoşuma gidiyor söyle
hep kahır, hep kahır, hep kahır,...
bıktım be...

dur ! bırak !
kalsın, açma televizyonu!
bana istanbul'u anlat nasıldır?
şehirlerin şehrini anlat nasıldır?
Beyoğlu sırtlarından, yasak gözlerinle bakıp,
köprüler, Sarayburnu, minareler ve Haliç'e...
diyiverdin mi bir merhaba gizlice?
insanlar gülüyordu de,
trende, vapurda, otobüste,
yalan da olsa hoşuma gidiyor söyle...
hep kahır, hep kahır, hep kahır,
bıktım be...

dur ! bırak !
kımıldama, kal biraz öylece ne olur...
kokun İstanbul gibidir,
gözlerin İstanbul gecesi,
şimdi gel sarıl, sarıl bana kınalım
gök kubbenin altında orda da beraber
çok şükür diyerek yeniden başlamanın hayali,
hasretimin çölünde sanki bir pınar gibi...
insanlar gülüyordu de,
trende,vapurda,otobüste,
yalan da olsa hoşuma gidiyor söyle...
hep kahır, hep kahır, hep kahır,
bıktım be...